

ROZHLAS

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. V.

Turč. Sv. Martin, 15. Marca 1874.

Číslo 2.

Tri bozky.

Tri lístky zdobia steblo datelinky,
Tri bozky sväté Slávy syn počíta,
Či keď sa s bratom srdečne brat víta,
Či keď zvuk zavznie lúčivej hodinky;
Bozky tie plné svätých sú tajností,
Podobné heslám svobodných murárov.
Čo oni vravia v srdca hlbokosti, —
Je jako šopot posvätných oltárov.

Prvý bozk tkne sa ruže líca z lava,
Bozk je to vrelý ružovej nádeje,
Čo jako tichý ohník prsia hreje
A s vidinami krásnymi pohráva;
On je ten odlesk slávnej minulosti,
Je sľubný obraz vlastného tušenia.
Je dúha nebies lepšej budúcnosti
A výtvor blahý národného snenia.

Bozk tento vlieva v útroby mládenca —
Na bodliačistej živobytia púti
Aby nezúfal — radosti a chuti,
Bo svieti žiar mu víťazného venca;
On divy ešte i v starcovi tvorí,
Sladiac posledniu mu života mdlobu,
Duch v dialke zhlíada lesk národnej zory
A trosky kludno kladú sa do hrobu.

Za prvým týmto druhý bozk zamieri
V protivnú stranu líca to pravého,
Složiac sa jemno v svieži šarlát jeho —
A toto bozk je živej pevnej viery:

Čo tam ten prvý len v hmlách vidieť žičí
A cez nejistý závoj ukazuje,
To tento druhý štetkou pravdy líči
A v čistom jasnu túžbe objavuje.

Bozk ten šopce: že nezlomná vôľa
Všetko premáha, rieku zpät obráti,
Horu preloží, v základoch vyvráti,
Bo pochybnosti nezná viery škola;
On učí, že jak žalud v skromnom tielku
Celú nesmiernu dúbavu ukrýva,
Že tak i rod náš má budúcnosť veľkú,
Bárs ho posmešný svet malým prezýva.

Bozk tento učí — zbabelosť odložiť,
Opovrhovať zlobou neprajníka,
Vysmiať žľochnej čiernej závistníka,
Váhavosť vrtekú z útrov vykynožiť,
Postaviac na chlum Tatier sa najvyšší,
Hrdo sa dívať svetské na lomozy;
Veď búra mora raz sa len utiší
A čo hneď storáz prehltnúť nás hrozí.

Pri trefom bozku štyri perov pásy
Sa v sriedku sretnú, spikne duša s dušou
Jak bys jich sputnal refazou najužšou —
A toto vrelý je bozk rodnej lásky.
Čo tam ten dvojbozk javí a vdychuje,
Jaké rodáctva cnosti a poklady,
To tento tretí slavne završuje
A jako pečad nezrušne pečadí.

V ňom utop sa a zhyň sebeckto, pýcha,
 Nesvornosť bratská, obetivosť skúpa,
 Bažlivosť za tým, čo cudzieho, hlúpa,
 Haňba za svojet a netečnosť lichá.
 Nim, bratku! sväté rodolubstva vatry
 V niadrach slovenských jasne roznečuješ,
 V ňom Ural, Balkán, Krkonoše, Tatry,
 V ňom celý národ k srdcu privinuješ.

Neškúl už teda jedovatým okom,
 Na druhých mienok rôznu rozmanitosť,
 Nehaň potupne iných pracovitost',
 Že sa nehybe k predu tvojim krokom;
 Veď z každej strany, letiac za lúčami
 Slaka k tomuto sredisku dorazíš:
 Bozk lásky smier ťa s iných vidinami,
 Len tento cieľ maj v oku a zvíťazíš.

Trojlistok bozku ten buď heslom svätým
 Slovanstva nášho rázu a povahy,
 Vernosti stálej neustupnej snahy,
 Ktorá nás viesť má k cieľu, k vekom zlatým.
 Ten trojbozk, brat, buď ti talismanom,
 Bys sa obránil odrodilstva zhuby
 A hrdý na to, že tiež si Slovanom, —
 Žiť, umrieť vedel za svoj národ lubý!

Z pozostalých rukopisov *Eudovita Zella*.

M a r k o.

Povesť z bulharského života.

(Dokončenie.)

V.

Sergej prisľúbil Gabriele, že ju každodenne na „Devinej skale“, navštevovať bude. Skala tá leží v blízkosti Turbiee, kde húšťou otočená, podobá sa bremenu, ktoré pútnik dolu zhodil, jako by ho ďalej niešť nebol vládala.

Bulhari si vyprávajú, že tá skala je pomníkom nezdarnej dcéry, ktorá prvá bola oddala telo svoje Turkom a dušu diabľovi. Keď zavrnutá od Turkov navrátila sa do domu rodičovského, brat ju ubil, čo sa pred nim i vyhovárala, že ju Turci zajali a poškrvnili, a matka ju v neposvätenej zemi, tu pod tú skalú pochovala. Pozdejšie položil niekto k skale tej kríž, ktorý keď zhnije, niekto na jeho miesto zase nový postaví. Preto si ľud vravieva:

„Snaď tú devu Bóh na milosť prijal, keď jej hrob krížom sa okrašľuje.“

Pri tom všetkom bály sa miesta toho devy a za celý svet by ho neboly navštívili.

Gabriela, ktorá snaď zapomenula túto poverčivosť, i teraz pri „Devinej skale“, pod sv. krížom sedí.

Ból srdca je nebezpečný, ktorý keď hneď neliečiš, lieku preň pozdejšie nenajdeš. Len oči Gabrieline posledniu nádej v sebe ukrývali, čo jej snaď ešte života dodávalo.

„Tak dnes, alebo nikdy,“ vraví k sebe Gabriela. „Dlho trpím, už raz by som sa i radowať mohla. Načo ma páli srdce, keď mu spomôcť nemôžem? A tá horkosť, tá láska, ktorú si srdce utvorilo, je strašná, mňa, keď ma marne sužuje, ani blažiť nemôže. Prečo milujem, keď si lásku ošklivím? Prečo sa ženiem za láskou, keď viem, keď cítim, že nešťastnou budem? Ale nič to preto, keď ma láska neobživovala, aspoň ma láska umorí. A čo smrť? Tá lásku usmrtiť nemôže! . . . Dobrý Sergeju! Tys za mňa mnoho obetoval, keď si zanechal hajductvo a obetoval si sa láske mojej. Dnes dlá rady tvojej skorej som prišla na „Skalu.“ Či ne-

budem deve pod skalou spočívajúcej podobná? Devo neznáma, snaď i teba láska k Turkom zaviedla! Ty si šťastná, ty už — nežijes!“

Húšť pohla sa pred skalou a z nej vystúpil Sergej.

„Už si prišiel pobratime?“

„Preca raz! Ja som sa bál, že ťa tu nenajdem.“

„Dávno ťa očakávam. A čo teraz?“

„Nuž teda vypočuj ma, Gabriela. Marko dnes i Turbicu i Dukiča mať môže.“

„Dnes?“

„Áno. Dukič je zmatený, ba snaď i niečo horšieho. Blúznil a blúzni za Sabinou a mňa vyslal ju vzkriesiť a jemu oľovzdať. Ja na odmenu dostanem Turbicu a ty — Dukiča. Ano ty oddáš Markovi Dukiča, ja Turbicu a tvojim bude Marko. Keď i túto obeť nepríjme, ja — —“

„Nehovor, Sergeju, nehovor! Veď Marka milujem a — čoby som sama zhynúť mala, ochránim ho pred nebezpečenstvom.“

„Tys netrzeplivá, Gabriela! Vieš, že Sabinu vzkriesiť nemôžem; no Dukič to verí, že ju vzkriesim. Nemýlil sa, veď jesto i druhá Sabina —“

„A tá je?“

„Ty, Gabriela. Ty sa celkom na Sabinu ponášaš, jako by si jej z oka bola vypadla. Dukič, ktorý bez toho Sabinu dlho nevidaval, uverí, žes ty Sabina. V tom domnení ho ukolembať musíš, aby sme svoj cieľ dosiahnuť mohli. Keď Turbicu zajmeme, potom Dukiča zo sna zbudíme. Či si usrozumená so mnou?“

„Žes mojim pobratimom, prijímam tvoju radu. A teraz čo?“

„Pôjdeš so mnou na Turbicu.“

„A kedy sa navrátime?“

„Snaď dnes alebo zajtrá, keď to bude vóla Božia.“

„Poďme, ja som prichystaná. Božia Rodička chráň nevinnosť moju! Alebo Marka, alebo smrf. Oj, veď trpeť a mreť za kresťanstvo, národ, a bohatiera, oj, veď to pravú devu bulharskú nebolí! Poďme, nad nevinnosťou mojou stráži ruka Božia; Dukič alebo

pokánie činiť bude, alebo zomre a ja — Markom opovrhnutá — s nim!“

Odišli.

V sieni svojej očakával netrzeplivo Dukič Sergeja a Sabinu. Tak bol roztržitý, že ani nezbadal, keď Sergej so Sabinou zjavil sa v sieni Dukičovej.

„Kyajo, tvoju žiadosť som vyplnil,“ hovoril Sergej.

Dukič pozrel na Gabrielu a zdesil sa.

„Mrtvá ožila,“ šopkal Dukič. „Sabinu snaď ani nebola usmrtila rana moja.“

Dukič pristúpil ku Gabriele.

„Nie!“ zvolal Dukič, „tys mrtvou bola, tys mrtvou, veď si bladá jako Balkán, keď ho snah priodeje bielym studeným rúchom svojim. Prosím ťa, odpusť mi viny moje! Nazri sa len do tohoto srdca, ktoré ťa večne ľúbiť neprestane, tam najdeš svoj obraz. Nikdy, nikdy, prisahám Bohu, nikdy ťa viacej nenavrátim Markovi, čobych ho i seba hned ubiť musel. Sabina, prečo nehovoríš? Či mi odpúšťaš viny moje? Či som snaď v édene¹⁾, kam i ja dostal som sa, kde som ťa dostať mienil?“

„Dukiču,“ riekol Sergej, „nediv sa tomu, že s tebou nehovorí. Vidíš tú bladosť na tvári, aby sa ona minút mohla, potrebuje pokoja. Nuž a moja odmena, Dukiču?“

„Vezmi si Turbicu, staň sa kyajom: to všetko ti dať môžem. Sabinu mi necháš. A či odpúšťaš, či si mi odpustila viny a hriechy moje, Sabina drahá? Tys snaď Pera²⁾, ktorá nemá reči, keď nehovoríš?“

„Nie som Sabina, ja som Gabriela,“ odpovedá táto.

Sergej pozrel na ňu významne a riekol:

„Never Dukiču, ona je Sabina; chorá, slabá je, nezná čo hovorí.“

„Vďaka ti buď vzdaná odo mňa, večná vďaka,“ vravel s radosťou Dukič. „Tys nie Sabina, to ti verím, veď si bola v édene, kde každá Bulharka je Gabrielou. Ale odídi odo mňa, jestli nesmieš milovať. Či máš horúce srdce? Vieš, ja milovať chcem! Aj, prijmi srdce toto, večne ranené! . . .“

¹⁾ Éden = Mahamedovo nebo. ²⁾ Anjel ženského pohlavia dľa predstavenia mohamedánskeho.

Kyajaj bol v myšlienkach svojich zne-pokožený.

„Vieme srdcia liečiť my devy voľného Balkánu,“ vraví Gabriela, „i keď samy sme ranené. Srdce moje posvätené láskou — lásku hľadá: ono raniť nechce. Vinie sa láskou i k mužskému srdcu, veď s nim na zemi spojená byť má v dychtení a v svätej viere pravoslavnej. A ty Dukiču? Odpadol si od viery tej, ktorá jedine spasit' môže i dušu tvoju — a všetky viny svojim nepriateľom odpúšťa. Jako môžeš žiadať, aby sa srdce moje s tvojim tvrdým srdcom spojilo? Ty vieš vraždiť, ja milovať. Lasku hľadám, ale tú u teba — nenajdem.“

„Najdeš všetko, veď ja i plakať, i modliť sa, i veriť viem!“ zvolal Dukič. „Ježiš, ktorý videl moju neveru, skloní sa i ku mne a smiluje sa i nado mnou. Vidíš, že porozumel som slová tvoje, porozumelo srdce toto tebe, ktoré bez lásky tvojej zhytnúť musí. Či chceš byť tvrdšou, jako Spasiteľ, ktorý prijímal hriešnikov na milosť? . . . Sabina! . . . Ale dost . . . Sergej vravel, že si chceš odpočinúť. Tu je sieň moja, odpočín si, abych ja potom mohol u teba pokoj svoj najst'. Pod Sergeju!“

Sergej pozrel na Gabrielu, z ktorého pohľadu ona všetko vyrozumela.

Dukič a Sergej vzdialili sa.

Chovanie sa Dukičovo podivne účinkovalo na Gabrielu. Pred sebou videla vraha priateľky svojej, ktorý cítil hriechy svoje; videla ho žobrajúceho nádeju ku kajúcemu životu, nádeju lásky.

V jej duši utvorit' sa chcel obraz, že ju Sergej zradil, ktorý jej láskou zahnaný, udobrit' sa snaď nemohol.

„Dukič žit' musí!“ zvolala Gabriela. „Marko je kresťanom, preto viny odpúšťať vie, odpustiť musí. Či, keď Bôh hriechy odpúšťa, ľudia by si odpúšťať nemali? Ja mu vyprosím milosť od Marka, od Boha si nech sám milosť vyprosí. Nech že sa splnia túžby moje. Nič nežiadam nemožného!“

Gabriela sadla si na bohatý koberec a o divan oprela hlávku svoju. Po krátkej chvíľe jej očká myhaly, tvár sa spokojnosťou skvela. Usnula. Len nevinný človek, len deva

Bulharská tak spokojne usnúť môže. Bulharka verí, že túžby zemské i s cestami vyššími sa zrovnávajú.

VI.

„Sergeju, Sergeju,“ vraví bôľne Dukič, „vidím, že i blaženosť je jedom napustená. Veď Sabina na mňa tak účinkuje, že musím to uverit'. Moja najvätsia žiadosť, bych mohol zvať Sabinu svojou, skoro sa vyplnila, no len preto, aby ma sužovala. Či nevieš, prečo ma nenávidí? Či nevieš, prečo bôľe moje rozmnožuje?“

„A to uhádnut' nevieš, Dukiču?“

„Od jedného času nerozumiem sebe: jako by som teda vzdychy, city a túžby druhého srdca rozumel? Stál som nad prepašou, aby som sa v nej zničil, tu ma ona v ceste zastavila; moril ma nepokoj, ona ho utíšila. A keď som už rozprestrel ramená, abych ju čo svoju manželku k srdcu privinul, aby som jej láskou celkom ožil, vzdialuje sa odo mňa, nenávidí ma. Hovorila, že je ona Gabriela, nech teda bude Gabrielou, nech bude Perou, no vädne a vädnuť musí, veď veľikú bolesť cítiť musí v srdci svojom. Prečo mi nedáš žiadnej rady, Sergeju, abych vedel, jako z nej učiniť pozemšťanku Sabinu? Ja ti to vyznám, že nevyplnené túžby moje, k zúfaniu ma vedú a usmrťiť musia. Vieš, ja chcem žit', ale len so Sabinou! Kolkoráz si mi hovoril, aby som ešte za jedon, za dva, za tri dni bol spokojným, že potom túžby moje sa vyplnia? Čakal a žiadal som, aby sa tie dni čím skorej minuly, aby som Sabinu svojou pomenovať mohol. Ja som nešťastný! Myslel som, že keď tie dni sa minú, že šťastným sa stanem, a keď uplynuly, stal som sa nešťastnejším.“

„Dukiču,“ tešil ho Sergej, „dnes sa tvoje túžby vyplnia.“

„Dnes?“

„Ano, dnes! Keď slnko štvrtú časť púti svojej nastúpi a v Stambule Muezzin²⁾ k modlitbe bude volať veriacich: budú tvoje túžby už vyplnené. Ja idem k nej, poviem jej to. Vieš, že ona ma poslúcha, jako otca svojho.“

¹⁾ Hlásnik na minarete, mních.

Mám ti ale smutnú novinu oznámiť. Posádka nemá zase potravu a hlad je zlý učiteľ.“

„Jestli nám ty, Sergeju, potravu nezapotríš, nuž hladom pomre. Jako dosiaľ, snaď nám i teraz všetko zaopatríš.“

„Tvrďa je to práca, Dukiču. Zbadal som, že hajdúci na mňa strežú; i neopovázim sa s niekoľkými subašmi von z hradu vystúpiť.“

„Tvrďe sú to tie hlavy hajdúcke! Hladajú nebezpečenstvo, v ňom slávu svoju si zakladajú. Sergeju, neboj sa hajdúkov; nedávaj sa ale s nimi do boja, bo je to škoda večná, keď krev kresfana vylievame. Zo subašov mojich vezmi si kolkých len chceš. Keď sa snaď na Turbicu vrátiš, najdeš ma pri boku Sabininom. Id teda ešte ku Sabine. Nehovor s ňou prísno, veď ona je útla a nemocná. Id, Sergeju môj!“

Sergej sa vzdialil a hneď vyhľadal Gabrielu, ktorá v jednej sieni pri obluku sediac, dívala sa na svoje milé kraje. Je bladá, utrápená. Vše bôlny vzdych vyrval sa zo srdiečka i letel von oblokom ďaleko, ďaleko na voľný Balkán; vše červený rumenec zjavil sa na tvári, ktorý jako chytro sa zrodil, tak i chytro umieral.

Sergej vstúpil do siene.

„Kdes tak dlho, pobratime? Bála som sa o teba, tak jako matka bojí sa o svoje nemocné dieťa.“

„Posestrima,“ vraví Sergej, „čím viac sa blížime k cieľu, tým viacej úzkostí podstúpiť musíme. Dukičovi som práve teraz slúbil, že sa dnes túžby jeho vyplnia, že mu prislúbiš manželstvo, keď stane sa kresťanom. Ja hneď odídem zo subašmi z hradu, ktorí sa nikdy na Turbicu nevrátia, len ja s Markom a hajdúkmi. Raduj sa Gabriela! Ty oddáš Markovi Dukiča a Turbicu. Čo s Turbicou urobí, to neviem, čo s Dukičom, ani to uhádnuť nemôžem.“

„Verím, že Marko na prímluvu moju Dukiča omilostí, ačkoľvek divnú mám predtuchu. A čo sa so mnou stane, Sergeju? Či ma Marko uzná za hodnú lásky svojej? Či mnou neopovrhne? Mne sa zdá, že žiadna moc a násilie srdce nakloniť nemôže.“

„Jako veríš, že Marko Dukiča omilostí, tak verím ja, že staneš sa Markovou neve-

stou. Dnes večerom fa zase Dukič navštívi, veď slúbil som mu, že ho už trápiť nebudeš. Ja pred jeho návštevou navrátim sa s Markom a potom sa všetko rozrieši.“

„Či sa nebojíš, Sergeju o mňa, keď ma tu samotnú necháš?“

„Teba lepšie stráži Dukič, jako by som to ja urobiť mohol. — I mňa len preto ku tebe pripustí, ponevác verí, že jedine ja fa jemu nakloním. On ti neublíži, veď fa drží za sväticu.“

„Id teda, pobratime. Ja fa i Marka túžobne očakávať budem. Len skoro, skoro sa ponáhľajte, lebo kto zná, čo sa prihodíť môže; kto zná, čo váží v Dukičovi — a ja bych bola nešťastná, keby Marko neprišiel, kebys, pobratime môj, slub svoj nezpínil . . . Ponáhľajte sa pre Boha; moje modlitby vás sprevádzať budú. Jestli by ma Marko nechcel, mŕou opovrhol: nuž nechaj ma trapom mojím, neprichádzaj s nim na Turbicu, veď život môj chytro ukončí sa. Ja žiť, ja mreť viem len s nim! Duša moja, ktorá už veľmi mnoho pretrpela, najde potom tam svoj odpočinok, kde všetci sa sret-neme!“

„Gabriela, ty tak hovoríš, jako by si už umierala! Keď sa za mňa, za Marka a za seba modliť budeš, navrátim sa istotne šťastne k tebe. Nedávno si spomenula, jakú mi dáš odmenu. Buď spokojnou, to bude moja odmena; tvoje šťastie i mňa blažiť bude. Všetko sa nám dobre darí: kde je začiatok dobrý, tam býva i odpočinok po práci sladký. Čas sa mína, ja už musím odísť. S Bohom, Gabriela!“

„S Bohom, Sergeju!“

Sergej vystúpil na dvor, kde ho subaši očakávali. Spokojne vystúpil s nimi z hradu, i zastavil sa s nimi pri blízkom háji.

„Subaši,“ vravel k nim Sergej, „viete kde je priesmyk dubnický, viete kde leží Janica: tam u starostu sa sret-neme. Náhlíť sa musíte, bo je Janica od Turbice ďaleko a hajdúci sa všade potulujú. Ja prejdem horou do Janice, aby som vypátrať mohol, kde sú hajdúci, bo s nimi sa sretnúť nechceme. Jako doposiaľ každá výprava sa nám vydarila,

tak i táto sa vydaríť musí, keď nie, nebudeme mať čo jesť. Teda napred!“

Subaši vzdialili sa chytro. Sergej dával sa za nimi.

„Bôh mi je svedkom, že čo robím, z povinnosti tak urobiť musím,“ hovoril Sergej. „Lepšie jim je, keď jich hajdúcke gule, a nie hlad, umorí. Veď som jich dosť za dlho krmmil, raz už nech jich i hajdúci nakrmia. Zadívia sa ti chudúci, keď jich v priesmyku dubníckom hajdúci uvítajú.“

Sergej vstúpil do hory, kde sa zastavil a načúval.

„Snad som hluchý,“ vraví sám k sebe, „že nič nepočujem! Či snad dnes jatagánmi bojujú hajdúci? Ej, je to milý boj! Ani gusliar nepreberá prstami tak po strunách, jako hajdúk ostrým jatagánom. Či ozaj Marka tam vyššej medzi skalami najdem? Prv musím vedieť, čo sa stalo subašmi, potom vyhladá harambašu.“

Sergej si lahol na zem a tak naslúchal. Mrtvo ticho je v hore, jako by všetko so Sergejom naslúchalo.

„Ešte idú subaši, ešte nie sú v priesmyku,“ vravel hlasne na zemi ležiaci Sergej. „Teraz zase zastali, snad niekoho zbadali. Len sa nevrátia. Aha, už sa osmelili, zase idú napred. Sú to dobrí junáci, len škoda že sú Turci!“

Marko sedel i s hajdúkmi pod skalou, domom to hajdúckym. Hajdúci si všeličo vypravali, Marko jich rozprávku načúval.

Horou zavznel strážcov hlas, i chytro doletel k Markovi.

„Teda preca subaši idú z Turbice?“ zvolal po strážcovom hlase Marko. „Dobrý je to junák ten Ivan, že až na Turbicu vidí, čo pod ňou sa deje. Zdá sa mi, bratia, že subaši sa k dubníckému priesmyku vlečú. Sergeja mi živého priveďte!“

Strážcov hlas i druhý raz ozýval sa horou, hajdúci ale pri Markovi sedeli jako prikutí.

„Či som nehádal dobre, že subaši sa k priesmyku vlečú?“ vraví Marko k hajdúckom. „Napred hajdúci! Subaši už budú v priesmyku!“

Hajdúci stáli už k pochodu pohotove, a jako divé srny, keď jich niekto zplaší, leteli k priesmyku.

Marko ostal v hajdúckom ležisku. Harambaša pri podobných malých útokoch na nepriateľa len zriedka podiel berie.

Náš Sergej leží ešte vždy na zemi.

„Či sa prach v dieferdanoch na popol obrátil,“ spytuje sa sám seba Sergej, „že hajdúci na subašov nestrieldajú? Snad niekde inde sa dnes hajdúci potulujú, keď cez priesmyk subaši pokojne napred idú.“

Rany ozývaly sa horou. Sergej skočil hore.

„Preca raz. Jak dlho striela asi sto hajdúckov na niekoľkých subašov. Iste dávno nemali takú korisť, preto sa s ňou zabávajú.“

Sergej, jako by sa v blízkosti jeho nič nedialo, pokojne stúpil hore horou. Kto vie, o čom premysluje, kto vie, čo cíti? Snad porovnáva volné svoje hory s Turbicou, preto nič nevidí, nič nepočuje.

Sergej zastavil a díval sa hore k vysokej skale. Sotva jeho oči na skale spočinuly, hned zaskočil za blízky strom i hovoril:

„Pekne som, keď zpod skaly hajdúk na mňa cieli. A kde do hroma sa ten Ivan vydriapal? Pravda svätá, že by strážcu na tej skale nikto nehladal.“

Sergej vše von vykukol zpoza stromu, i pozoroval na skale sediaceho strážcu Ivana.

„Keď sa len hnem,“ hovorí Sergej, „už Ivan dolu na mňa mieri. Takto tu nič nevykonám a čas vzácný len tu márnim.“

I zaskočil Sergej za druhý strom. S nim doletela naraz i rana k stromu.

„Na česť hajdúctva, Ivan dobre striela,“ vraví za druhým stromom Sergej. „Snad guľa jeho naraz so mnou ku stromu doletela. Ej, Ivane! Haňbit sa budeš, keď ti poviem, že gule tvoje stromy ráňajú!“

Marka poplašila Ivanova rana. Vstal hore a blížil sa pod skalu k Ivanovi.

„Ivane!“ volal na tohoto Marko. „Či na orlov a či na šajtana tam hore strieľaš?“

„Harambašo,“ odpovedá Ivan, „strielam na šajtanovho sluhu, na subaša. Vidíš ho tam za dubom, pri strome učupeného? Zase sa pohýna. Ej, teraz druhá rana lepšie ho vyhladá.“

„Nestrielaj, Ivane!“ volá Marko. „Či nepoznáš v tom subašovi Sergeja?“

„Škoda rany druhej,“ vraví Ivan; „za prvú ranu vždy sa haňbiť budem.“

Sergej, jako by bol rozhovor Markov a Ivanov do počul, vystúpil zpoza stromu a spokojne blížil sa ku Markovi.

„Či mám páliť?“ sputuje sa Ivan Marka.

„Nepočul si, čo som prv povedal?“ zahrmel Marko.

Sergej stál už pred nim.

„Pekný si ty subaš,“ víta úsmešne Marko Sergeja. „Iste má z teba radosť ten pekelný prorok a všetci šajtani. Tys istotne prvý a posledný z hajdúkov, ktorý neverne zradil súdruhov svojich a oddal sa šajtanovi.“

„Marko,“ odpovedá smele Sergej, „bez výsluchu harambaša neodsudzuje hajdúka. Myslím, že poznáš zákon hajdúcky, veď si harambašom. Okrem rúcha, som i dnes hajdúkom. Jestli ma chceš bez súdu odsúdiť, nuž ma odsúd; len ma slovami neubíjaj.“

„Lepšie poznám zákon, jako ty povinnosti svoje. Hovor teda, ale sa neospravedlňuj!“

Sergej všetko to, čo my už vieme, povedal Markovi.

„Teda Gabriela je na Turbici?“ sputuje sa po rozhovore Sergeja Marko.

„Tam ňa očakáva, aby ti oddala Turbicu a kajúceho Dukiča.“

Marko sa mlčky i so Sergejom vrátil k táboru hajdúckemu. Hajdúci vrátili sa tiež od priesmyku a jako by jich prítomnosť Sergejova zneuctovala, sklonili zrak svoj k zemi a onemeli.

„Vidím, že sa mrzíte,“ chláholí jích Marko, „že som sa medzi Vás so Sergejom navrátil. Vyslovte žiadosť vašu, veď snáď hovoríš viete.“

„Harambašo!“ zvolal prudko Ivan, „kto by sa nehneval na neverného hajdúka, ktorý zneuctil hajdúctvo, viern a slávu našu? . . . Nech umre!“

„Svätá pravda!“ zvolali hajdúci jednohlasne.

„Vaša vôľa je zákonom naším,“ odpovedá Marko. „Aby ale bez súdu nebol hajdúk odsúdený, nasledujúce otázky vám pred-

ložiť musím. I pýtam sa, čo zaslúži ten muž, ktorý nám Turbicu odovzdať chce?“

„My si ju sami vydobijeme,“ odpovedajú nevrle hajdúci a dieferdany svoje pozdvihli hore.

„Dobre, keď tak chcete, dobre,“ odpovie Marko. „Čo zaslúži ten muž, kto subašov do dubnického priesmyku vyslal, aby vám zábavu pripravil?“

„To nevymlúva Sergeja od zaslúženej smrti,“ odpovedia zadumčivo hajdúci.

„Keď tak myslíte, nuž dobre,“ odpovedá Marko. „Čo zaslúži ten muž, ktorý milosť pre Dukiča v mene Gabriely prosí?“

„Marko!“ vraví jeden z hajdúkov. „Na tú otázku si ty sám odpovedaj, veď Dukič tvoju nevestu ubil. Čo sa nás dotýče, my mu smrť prisudzujeme.“

„Svätá pravda!“ zvolali hajdúci.

„Ukrutní ste, bratia, jako by ani Bulharka nebola každého z vás matkou,“ hnevá sa Marko. „Čo zaslúži ten muž, ktorého svätá povinnosť pobratimstva z kruhu nášho vyviedla, ktorý v mene posestrime svojej prosí pre Dukiča milosť, a on sám je ešte i dnes hajdúkom?“

Hajdúci dívali sa k zemi, veď boli zahňbení. Zvlášte zákon pobratimstva¹⁾, ktorý zbratrených z kola bratského do nebezpečenstva vyvoláva, mocne účinkoval na hajdúkov.

„Vidíte bratia, vy ste výrok svoj prenáhľený oželeli,“ udobruje sa Marko, „veď všetci, jako zahňbená deva k zemi sa dívate. Nikdy slovami harambašovými neopovrhujte, veď je on radcom a otcom vašim. Sergeju, harambaša tajnosti nemá, preto vy-

¹⁾ Pobratimstvo a posestrimstvo je starobylá a posvätná obyčaj u Srbov, Černohorcov a Bulharov, podobá sa sväzku manželskému. Dvaja junáci, často mládenec s devou prisahajú si pred oltárom v prítomnosti kňaza dobrovoľné večné priateľstvo a vernosť. I menujú sa pobratimi. Pobratim, pobratimovi, alebo posestrime a naopak zostávajú verní v priateľstve až do smrti i neopúšťajú jedno druhého ani v tom najväčšom nebezpečenstve, i keď by z toho najohavnejšia smrť nasledovala. Pobratim musí strážiť svoju posestrimu jako vlastniu sestru, on často stará sa o jej vydaj, a krvave sa pomstí nad neverou alebo zavedením posestrimi kroz iného.

rozprávaj všetko bratom svojim, čo si mne vyprával.“

Sergej všetko nám známe vyprával hajdúkom. Hajdúci jako deti jeho povest, tak reči jeho naslúchali.

„Pravý je to hajdúk, ten náš Sergej!“ zvolali hajdúci, keď jim on všetko povyprával. I priblížili sa všetci k nemu a vybozkávali Sergeja, veď ho urazili, veď ho udoibriť chceli.

„Vy ste deti, bratia!“ vraví naposledy Sergej. „Nuž ale ja odpúšťam vám váš výrok smrti, veď všetci sme bratia a hajdúci.“

„Nech žije hajdúctvo,“ volali hajdúci a radostný výkrik tento prehánal sa horou ďaleko, ďaleko.

VII.

Práve slnko zapadalo, keď Marko i Sergej na blízku Turbice zastali.

„Ešte nie sú tu naši hajdúci,“ hovorí Marko a sadá si. „Či jich snáď niekde nešťastie potkalo, že na umluvený čas pod hrad sa nedostavili? Čo myslíš, Sergeju?“

„Mne sa zdá,“ vraví Sergej, „že už prídu. Vieš dobre, že ovce nerobia tak veľké kroky, jako by sme si my to práve dnes žiadali. Naposledy, keď to chceš, i my dvaja dostaneme sa do hradu, ale čo tam dvaja s toľkými subašmi vykonáme? Subaši očakávajú potravu, jestli jim ovce neprizienime, ľahko sa zbúria a umysly naše nám prekrižujú. Len čoby sme pozde neprišli, veď čakanie mučí Gabrielu!“

„Snáď sa len neopozdíme! Veď snáď Dukič bude mať s Gabrielou strpenie, keď mu ona, čo si to Dukičovi i slúbil, ani dnes ešte nevyzná lásku svoju a nebude mu slúbiť ruku.“

„Čo urobíme s Turbicou, Marko?“

„Keď by už v našej moci bola, nuž bych ti to mohol povedať.“

„Ale preca, čo s ňou vykonáš?“

„Turbica zhoieť musí, bo v nej Sabina väznená bola, a na čo by sme hniezda tie v Bulharsku i trpeli? Či nehniezdia v nich Turci, či nás z nich nekynožia?“

„Čo vykonáme so subašmi?“

„Nech si idú k prorokovi!“

„Nuž a Dukič?“

„Jestli sa z hriechov svojich kájať bude, jestli uzná hriechy svoje, jestli bude pravoverným Bulharom, nuž nech žiť ostane! Mne zdá sa, že z hada nikdy holubica nebude.“

„Nuž a Gabriela?“

„Keď deva len mňa mať chce, aby ju zármutok nezničil, nech sa splní jej túžba. Snáď mi to ani nebohá Sabina nezazlí, že jej priateľka stane sa mojou nevestou.“

„Marko môj, hodná je Gabriela lásky tvojej! Hoj, čoby ja jej tú zvest, že je Markova, čím skorej zvestovať mohol! Marko, či počuješ blakot oviec? Naši idú!“

„Sergeju, bež jim v úsrety a chytřejším krokom pohnite sa sem.“

Sotva túto žiadosť Marko vyslovil, keď hajdúci asi tricať oviec ženúc, zastavili sa pred harambašom.

„Bratia,“ hovorí Sergej; „na môj ohlas subaš na hrade otvorí bránu a vy pokojne vženiete do hradu ovce. Pokorne sa držte a na vlas rozkazy vyplniť musíte.“

V sieni nám už známej pri okne stojí Gabriela. Pred ňou stojí náruživý Dukič.

„Teda si bez citu, Sabina!“ vraví k nej Dukič. „Keď by som v srdci tomto nechoval večne teba lúbiace city, nežobral bych si od teba lásku tvoju. Jestli by som paliaci ma oheň, tak jako teba prosil, aby ma nepálil, nuž by ma nepálil, tak jako ma páli neľúbosť tvoja; jestli by som divokú zver tak prosil, jako teba, aby mňa hladná súc, ne napadla, nuž by mi neublížila: len ty chceš byť horšou od ohňa a divej zveri. Žiadaj odo mňa čo chceš, ja ti žiadosť tvoju vyplním, — len ma lúb! Žiadaj neslýchanú kajúcnosť a ja kájať sa budem s tým povedomím, že mňa lúbiš. Už som ti slúbil, že sa navrátim ku križu Kristovmu a ty preca mnou opovrhješ. Sabina — ty lúbiť nevieš!“

„Myslíš kyajo, že láska dá sa vynútiť? Darmo žiadaš slávika, aby na Božie Hody spieval; darmo prosíš livádu,¹⁾ aby sa v zime kvietkami odievala: darmo hladáš i v srdci tomto lásku.“

Slová tieto Dukiča zronily.

¹⁾ Lúka.

Červeňal sa a bladol.

Pokoj vniutorný ho zanechal.

„Teda na čo si prišla sem Sabina, abys ma snaď umučila?“ zvolal prudkým hnevom Dukič. „Čo si neostala v hrobe chladnom, keď si už snaď v ňom ležala? Či ta ešte raz usmrtiť mám? Či si nie spokojná s jednou smrťou? Oj beda mne, beda tebe!“

Slová tieto náruživosťou povedané, spokojne preslyšala úbohá Gabriela.

Myslela, že keď Sergej na umluvený čas sa nenavrátil, že niekde ho nešťastie potkalo, preto nádeju k vysvobodeniu z Turbice žiadnu nemala. Žiť s Dukičom — nechcela.

Nešťastná deva! Ona mala hroznejšie myšlienky!

„Čo keby ma Sergej chcel oklamať? . . . keby ma chcel vydať tomuto nevercovi, renegátovi . . . Keby ma Marko nemiloval? . . .“

Také myšlienky prelietly jej hlavou. I behala sem tam svetlicou zakrývajúc rúčkou krásne oči svoje.

Zrazu zastala pred Dukičom a hovorila odhodlane:

„Ty usmrtiť ma chceš?! Myslíš, že je pre mňa smrť trestom? Ja vydobíť si chcela jedno srdce, ktoré je oproti mne tak chladné, jako moje naproti tebe. Chcela som ťa milencovi môjmu jako kajúceho krestana oddať, a — muža toho tým skutkom sebe vyzískať, ale — nemôže sa to stáť. On chcel i Turbicu zajať, ktorú i so Sergejom chcela som mu oddať. Teraz vidím, že túžby moje sa vyplniť nemôžu, bo ten chladný muž, ktorý mňa nechce, opovrhuje mnou, teba a tvoju Turbicu prekliatu.“

Marko a Sergej vstúpili do hradu.

„A ten muž, ktorému si mňa oddať chcela i s Turbicou, je kto?“ pýta sa devy kyaja.

„Marko!“ odpovie rázne Gabriela.

„Vidím žes hadom, ktorý ma uštipnúť chcel,“ dupol nohou Dukič.

A keď všetky city svoje, ktoré ubíť musel, premochol, zvolal:

„Či je ten nie bláznom, ktorý sa hadovi uštipnúť dá?“

I berie dýku do ruky.

„Takúto odmenu zaslúži srdce tvoje!“

Riekol i vrazil dýku do prs nešťastnej Gabriely.

Gabriela klesla k zemi . . .

„Zlostné hadisko,“ besnie sa Dukič, „ani len nesypíš, keď dýka moja zradné srdce ti prebodla? Dám ti ešte i druhú ranu, ktorá je bôlom mojím napustená!“

A Dukič i druhýraz vrazil dýku do polomrtej Gabriely.

„Bože!“ zvolá Gabriela a — nebolo jej viacej . . .

Dukič sa naklonil ku nej i hovoril:

„Škoda života, večná škoda! Ja len mrtvé, no živé devy rodu môjho nemôžem, nesmiem ľúbať. Snaď ma nešťastná matka moja prekliala, že ma každá deva bulharská nenávidí, nemiluje preto, že som renegat!“

Vo dverách zjavil sa Marko so Sergejom.

„Nuž teda,“ vraví sám k sebe Dukič, ktorý Marka a Sergeja nezbadal, „keď nie živú, teda ťa mrtvú ľúbať budem!“

A pobožká Gabrielu.

„Ty mrtvé ľúbaš, Dukiču?“ zvolal prudko Marko, jako anjel pomstiteľ.

Dukič vstal hore a pozrel meravo na Marka.

„Tu si ju máš,“ vraví v bese svojom Dukič, „svoju mrtvú nevestu! Obživ ty to srdce, ktoré len teba milovalo a mňa nenávidelo.“

„Sklamal som sa v tebe, poturčence,“ vraví Marko, „keď som myslel, že z teba šajtana, stať sa môže kajúci hriešnik. Len dvíhaj tú krvavú dýku! No, viacej moje nevesty vraždiť nebudeš. Sergeju, idz a urob to, čo som ti prikázal.“

Sergej sa vzdialil.

My so Sergejom vystúpime von zo siene, aby sme zvedeli, jakú mal prácu vykonať.

„Subaši,“ zvolal Sergej, „chytajte ovce a oderte jich všetky v stajni. Každý z vás nech je dnes mäsiarom; tejto noci vydržiať budeme hodý!“

Subaši na rozkaz ten vzdialili sa, a v stajni dali sa do práce.

Sergej za nimi stajňu zatvoril.

„Upražite sa,“ vraví Sergej a podpálil budovu.

„Hajdúci, bratia,“ obrátil sa k týmto Sergej; „vystúpte von z hradu a nás i s Markom pred hradom očakávajú.“

Hajdúci vystúpili von z hradu.
Sergej navrátil sa k Markovi.

„Svätá Matko,“ zvolal Sergej, keď sa ku sieni Dukičovej priblížil. „Pri stajni je pracháreň, my tu zhnúť musíme.“

„Aman, aman,“¹⁾ prosí Dukič Marka, keď sa Sergej do siene navrátil.

„Nežiadaj aman, podlý pse!“ zúri Marko. „Tie rany, ktoré si mi zaval, horia v srdci tomto tak, že aman ti dať nemôžem. Trápiť ňa budem, aby si umieral a umreť nemôhol.“

„Marko,“ napomína Sergej; „staja horí, hneď sa zapáli i pracháreň. Poď a osvoď sa!“

„Nie, Sergeju!“ povie pokojne Marko. „Ja pomstím sa musím, ja bez Gabriely žiť nemôžem. Dost som žil, ja i umreť môžem. Sergeju, vyplň posledniu žiadosť moju. Vezmi mrtvú Gabrielu a pochovaj ju pri Sabine. Uposlechni tvojho harambašu, tvojho brata. Tak Sergeju, ty si opravdivý hajdúk.“

Sergej vzal do náružia Gabrielu.

„Pozdrav bratov hajdúkov,“ vraví k Sergejovi Marko. „Sláva hajdúctvu!“

Sergej sa vzdialil a šťastne sa dostal von z hradu, kde ho hajdúci očakávali.

„Podte ďalej!“ volá Sergej k hajdúkom.
„Kde je harambaša?“ pýtajú sa Sergeja hajdúci.

„Len podte a vzdialte sa od Turbice, to je rozkaz harambašov,“ odpovie jim Sergej. Turbica stála v plameni.

Navrátime sa ešte k Markovi.

„Ty, Dukiču, so mnou umreť nesmieš. Bráň sa!“

Marko pozdvihol svoj kyndžal a hual sa na Dukiču.

„Takto umreš Dukiču, ty pse, ktorých zapredal Krista a svoj národ!“ vraví Marko a kyndžal lietal nad hlavou Dukičovou.

„Ba nesmieš takto zomreť, padúchu!“

I okrátil mu povraz okolo krku a vliekol ho k stene, aby ho obesil.

„Takto zomierajú zradcovia a vrahovia!“

Sotva tieto poslednie slová Marko povedal, keď hrozný lomoz počut bolo v hrade. Turbica vyletela do povetria . . .

Na cintorine Belinskom sú dva nové hroby.

V jednom hrobe leží Sabina, v druhom Gabriela, dve nevesty — Markove.

F. Kullik.

Či ľúbi mladá dievčina?

Či ľúbi mladá dievčina?

Zjav nám to jara kvetina.

„So mnou si tu čos' šepkala
A mňa si vrúčne bozkala.“

Či ľúbi mladá dievčina?

Zašum tu hôr ty sosnina.

„Tu spevom úst sa ozvala,
Ja ľúby ohlas dávala.“

Či ľúbi mladá dievčina?

Čo vieš o tom vetrík? . . . , Iná

Reč niet: s mojimi jej vzdychy
Tu večer slyšal ten tichý.“

Či ľúbi mladá dievčina?

Ty večierkov rec tíšina.

„Tu lunny svit, tu jej státie
Na čakané snadh objatie.“

Či ľúbi mladá dievčina?

Čo znáš v tom húšti ptáčina?

„My s druhom druh hrkútame,
Na seba jej zrak putáme.“

Či ľúbi mladá dievčina?

Čo mladých liet vieš hodina?

U mladuškých je vrúcnny cit,
Oj snadnušký tu lásky svit.“

¹⁾ Milost.

Či líbi mladá dievčina?
Zradíš ty junov družina?
„Tu šla, očká v zem sklopila,
Rumencom tvár sa pyrila.“

Či líbiš mladá dievčina?
To zrad ty sama jediná.
„Ach na zradu mne svet celý —
A v srdci páli cit vrelý!“

Slavoj Drienčanský.

Nákres života Andreja Braxatoris-Sládkoviča.

Podáva *Ludovít Grossmann.*

(Pokračovanie.)

V jaseň roku 1842 odbaviac theologické studia na lyceume prešporskom stal sa Sládkovič vychovateľom u Ondreja Lukáča, mešťana v Hodruši.

Nasledujúceho roku 1843 vybral sa na universitu Halliansku, kde sa najviac s filosoficko-bohosloveckými vedami zanašal, a síce poslúchal: pod Drom Erdmannom logiku, dejepis filosofie, Aristotelovu logiku, filosofiu náboženstva, psychológiu, a o spinonisme; pod Drom Schwarzom, symbolickú theológiu, a o Schleiermacherovej theológii; pod Drom Weisenbornom úvod do filosofie; pod Drom Thilom najnovší dejepis dogmov; pod Drom Horrichsom o stave nášho času (Vom Zustande unserer Zeit); pod Niemayerom dejepis nového kánonu (Geschichte des neuen Canons); pod Dr. Tholukom dejepis novejšej theologie; pod Drom Wegscheiderom dejepis utrpení a z mŕtvych vstání Krista (Leidens-u. Auferstehungs-Geschichte Christi). Tu sa náš Sládkovič oboznámil s Rusmi Jelaginom a sestrencom Chamjakova Valujevom; tento poslednejší navrátiac sa do svojej otciny poslal mu celého Puškýna.

Sládkovič nemohúc preniesť, že som sa hneď na začiatku školského roku i ja s nim nevybral na universitu Halliansku, ale zo zdravotných ohľadov do Jeny — pre slabých a chorľavých o veľa priaznivejšieho mesta — nemal pokoja, až ma z tade neodviedol, jako som ho ja voľakedy z Lazian odvolal. Ale nie. Ja si to nechcem osobovať, žeby to možou zásluhou bolo, že sa Sládkovič z Lazian zase do škôl navrátil; ja by som to nebol býval v stave vykonať, keby ho nebol volal v jeho vlastnom srdci ozývajúci sa hlas toho,

ktorý ho povolal k tomu, aby bol lekárom vlievajúcim liečivého balzamu do rán až k smrti zbičovaného slovenského Lazára. —

Benko, ktorý posial mal spoločný byt so Sládkovičom, s mojim príchodom vystúpil a mne miesto urobil.

Sládkovič musel i v Halle s nedostatkom zápasit, tak že ostatný čas takmer len na samej káve žil, ponevác svoje peniažky, ktoré si bol sebou zo svojej otciny vyniesol, z väčšej čiastky za prednášky a knihy vydal. To ho ale nehatilo v pilnom študovaní. Krom už podotknutých vied, ktoré na universitských prednáškach poslúchal, ešte i s niektorými inými sa zaoberal súkromne, menovite s Hegelovou aestetikou, ba si i tu i tu zabánil. Tu, nakoľko sa rozpamätám, napísal svoje „Sôvety,“ báseň „Na Jána Seberínyho“; potom „Národní Očenaš,“ ktorý ale nikde tiskom nevyšiel a ktorý sa asnaď len medzi jeho rukopismi a u mňa nachodí. Nedal ho nikde tlačiť, bezpochyby preto, že pozdejšie takúto travesticiu najsvätejšej modlitby za čosi ne-miestneho držal.

Spolu s nim v Halle študujúci jeho krajanja boli krom mňa: Štefan Launer, Ján Benko, Ján Kalinčák, s ktorým vlastne len tu do bližšieho priateľstva vstúpil, potom Aug. Kréméry, Andrej Ďurček, Joz. Horváth, Andrej Hodža, Lanštiak, Hoznek, Jul. Schrör a Andrej Domanovský. Launer tu neprestajne a až do krvi prenasledoval svojho rodáka Benku preto, že sa tento do jednej Nemky zamiloval a silou mocou chcel Launer to previesť, aby sme sa preto od Benku odhodili. Sládkovič sa zaujal Benku, a ostatní krom jedného, sme sa mu pripojili. Z toho povstaly veľiké

tre nice, až to tak ďaleko prišlo, že my, ktorí sme so Sládkovičom Benku proti Launerovým nápadom bránili, sme sa na tom usnuli, že pre pokoj s Launerom viac ani pri jednom stole a pod jednou strechou obedovať nebudeme. Vyzvali sme teda svojho hospodského, aby Launerovi svoj stôl vypovedal. Tento to i urobil; Launer ale to neprijal a šiel v svojej neustupnosti k úradu mestskému, aby ten rozhodol, či hospodský má to právo mu svoj stôl zabrániť, keď mu on poriadne platí. Úrad mestský rozhodol, že sa vo verejnom hostinci nikomu stôl zabrániť nemôže, kto poriadne platí. A tak Launer zvíťazil nad nami a my zahanbení sme sa do druhého hostinca presťahovali. Od tohoto času sme ale všetci mali pokoj pred Launerom, lebo sme sa viacej s ním krom prednášok nikde neschádzali.

Čo ešte zo života môjho dobrého Ondrika v Halle spomenutia zasluhuje, je jeden list, ktorý na začiatku jara 1844 od svojej Mariny zo Štiavnice obdržal. Písala mu, že sa o jej ruku iný uchádza, a matka na tom nájstojí, aby sa zaňho vydala. Sládkovič jej na to docela vážnym a mužským spôsobom dal odpoveď: že on nevie, kedy do toho stavu príde, kde by sa mohol ženit: a preto jestli myslí, že s jej pytačom môže šťastná byť, tak jej on v ceste stať nechce, a je hotový odstúpiť; jestli ale to presvedčenie má, že ju len jeho ruka môže oblažiť, tak i on chce verným zostávať; že ale musí byť odhodlaná spolu s ním snášať všetky možné neresti a utrpenia, jakým každý svojmu národu verne oddaný mladík ide v úsrety. Neresti tieto vložené do úst svojho soka opisuje v Marine od sloky 120—124:

„Mocností divé, katov života
Vždy nenávidím a haním:
Kde duše čisté napadne psota,
Jej jedy mocne odstránim:
Nežiadam žiadnu zlatú náhradu,
Len počuj hlas môj a moju radu,
Chráň, chráň sa slepej ľúbosti! —
Strašné osudu víchrice dujú,
V besnote svojej sa nesmilujú
Nad kvetom útlým mladosti.“

Devu nevinnú jaksi zmútily
Slová tajného zlosyna,

Ťahy jej tvári tiež zasmútily
Nad tým, čo satan zpomína.
Vidiac jej zmätok svodca sa teší,
A v srdci jeho radosť peleší,
Radosť satanskej zábavy.
„Len si nevernosť pripusť ku duši,
Oslepí láska ňa i ohluší!“
A nahlas ďalej zas vraví:

„Mraky nešťastia, čierňavy bojov
Nad milým tvojím vstávajú,
Nad budúcnosťou jeho a tvojou
Havrany veštiac kvákajú:
Jestli osud svoj k jeho pripojiš,
Tak ranu svoje nikdy nezhojíš,
Zahynieš v búrach boľastí!
Či ten los tvoje zasľúža krásy,
Aby si mreľa života časy
So synom tisíc nešťastí?“

Odriekni sa ho! povedz len slovo,
Spas ty mňa, spasím ja teba!
Zhodím hneď rácho toto hadovo,
Do svojho vstúpime neba:
V slávy úslni budeš tam bývať,
Všetky radosti žitia požívať,
V rukách pekného milenca:
A čo bych celé mal schodiť svety,
Posnám všetkých radostí kvety
Do tvojho blaženstva venca!“

A tu jej v proročkom duchu vyobrazil tie utrpenia, ktoré pozdejšie roku 1848/9 skutočne na verných synov národa zahrnely. Obsah oboch týchto listov sdělil i mne, jako svojmu najdôvernejšiemu priateľovi. Či mu na to Marina voľacô odpovedala a čo, na to sa už neviem rozpamätať. Málo za tým sme sa do vlasti navrátili, odcestujúc z Hally v júli 1844 my dvaja a Benko; Launer sa ešte pred nami na cestu vydal.

Že Nemecko so svojou vedou veľiký vliv malo na nášho Sládkoviča, to sa naskrze od-tajiť nedá; tu dostal pevný a určitý ráz mužský, isté a ustálené zásady a ten vyšší ideálny vzlet ducha.

Na svojej zpíatočnej ceste navštívili sme v Prahe tamejších čelnejších národovcov, menovite: Šafárika, Hanku, Staněka, u ktorého sme sa sišli i s jeho švagrom tehďajším profesorom slavistiky na universite Vratislavskej Čelakovským, ktorí všetci vyjmúc Šafárika odsudzovali Slovákov počínanie ohladom zavádzania slovenčiny jako spisovnej

reči. Ostatných čelnejších českých mužov ne- navštívili sme teraz; lebo nám financie brá- nily dlhšie v Prahe sa baviť; týchto sme idúc do Nemecka vyhladali.

Prijdúc do Prešporku rozlúčili sme sa zase — na dlhší čas. Ondřík s Benkom ce- stovali do svojho rodiska Krupiny, ja ale k svojmu bratovi Gustávovi, farárovi v T. Sv. Martine. Sládkovič o niekoľko týždňov dostal sa za vychovateľa do šľachtického domu Petra Bezegha v Rybároch, ja ale tiež za vychovateľa do domu tehďajšieho pod- župana stolice turčianskej Jozefa Justha. Benko tiež prišiel kdesi za vychovateľa, ale o krátky čas zomrel.

Dopisovanie medzi mnou a Sládkovičom bolo živé. V prvom svojom dopise mi písal, že keď bol v Štiavnicí a svoju návštevu i v rodičovskom dome Mariny urobil, bol od jej matky nedobre prijatý a že Marininu ruku bezpochyby jeho sok obdrží, čo sa pozdejšie i splnilo.

Na túto okolnosť vzťahujú sa slová v „Marine“ (sloka 148—151):

„Duch devy plače, horko narieka
Nad ľúbosti svätej zkárou,
Že kvet jej s poľným kvietim uteká,
Krahne ostrím divých mrazov;
Ľúbosť devina je cit bez hlasu,
Vyšvihnúť nesmie sa nad zvyk času,
Vyznať musí, čo neverí;
Poslušnú dušu ubohej dcéry
S chlapom cudzím, ba odporným sverí
Studený prsten materi. —

Bôle zaplavily niadra devy
A krásy jej smútok ztiera,
Že duše peknej sväté výlevy
V medze úzke svet zaviera:
Čo môže deva v sebe založiť?
Keď duch jej umre, jako môž' ožiť?
Ach, pre devy enosť poľa niet!
Služba jej panstvo, pokora, hrozba.
Zbraň jej sú slzy, právo jej prosba,
A víťazstvo devy? — obet! —

Oj, drahá moja, sestra spanilá,
Zotri slzy z hviezdnych očí!
Ver, ruka, ktorá krásu ranila.
Ranou vlastnou sa znivoci:
Obetuj sa len! — veď v tom sa suaje
Všetko, čo človek žitím menuje:

Že moc ľudská, nástroj duší,
Skrze bezprávie právo dostáva,
Keď padá svetú, Bohu povstáva,
Nebo stavia, keď zem ruší! —

Peknoty tvoje vzlietnu do svetov,
Kde žriedla sú blaženstva krás,
Tam ovenčí Ťa z nezvädlych kvetov
Rukou svätou pletený pás:
Tam tvoja krása v slávu sa zmení,
Pekný duch hrudou tu obfažený
V priezračný tieň sa zahalí;
Jasný šat duše zore obstanú,
A duše slncia, oči, dostanú
Vzývania miesto pochvaly.“ —

I Sládkovičovi i mne veľmi ťažko pa- dalo, že sme miestnym prostorom rozlúčení, boli hatení v požívaní blaha priateľstva a preto už v druhom roku nášho rozlúčenia všetko možné podnikol môj drahý Ondrejko, aby ma bližšie k svojmu boku, menovite do Hájnik za vychovateľa dietok pani Ottilie Benedikty dopraviť mohol. A už bolo i všetko pripravené, v tom sa ale druhý už predtým superintendentom odporúčaný, o ktorom sa myslelo, že už nepríde, dostavil. A tak sa naša nádeja jako bublina rozplaskla. Pozdej- šie zase som ja na tom pracoval, aby som svojho Ondříka do Turca dostal. Príležitosť k tomu podala mi ťažká nemoc môjho dra- hého brata Gustáva, sv. martinského farára, ktorý potreboval k svojmu boku kaplána a za ktorého som mu Ondříka odporúčal. Tento bol i v skutku mojim bratom povolaný; po- neváč ale málo predtým matka jeho štyr chovaníc, pani Bezečka bola zomrela a pán Bezegh sa v Arade bavil, nemohol tak na náhle, jako bolo potrebné, svoje chovanice opustiť. Jeho záporná, veľmi pekná, na do- cela otcovské smýšľanie s jeho výchove sve- renými dietkami poukazujúca odpoveď, sa v mojich rukách nachodí, ktorú tu v doslov- nom odpise podávam:

„Dvojejetihodný pán, pán brat a priateľ
môj vysokocetný! Zatĺklo srdce vo mne, keď
som zlomil list Váš a čítal drahú náklonnosť
Vašu ko mne, zatĺklo strachom a nádejou;
pobehla nádeja moja radostne k boku Vášmu,
ale shrľky putá živoľa môjho a ona prepadla.

Pán náš odišiel práve pred dvoma dňi
do Aradu, kde sa za viac týždňov baviť bude:

ja som otcou, materou, učiteľom; keď nechám tieto sirotky, dievčatká s nebezpečnou čeladou, odpustí mi to Bôh? odpustí mi to moje svedomie, keď jich nechám pod krátkym časom dvoch týždňov, ako žiadate — s otcou bez otca? Pod tak krátkym časom nemôžem dobrým poriadkom odísť.

Ja mám moc dlžôb: jako sa pri Vás splatím, keď vyše polovice Vašej kaplanskej odmeny, — ktorá Vás veru, z Vašej strany veľkú obeť, celý hotový plat, koštuje, — len samé úroky platím? — Vaša postać je i polohou i duchom jedna z najťažších; ja sa chrániť neviem; obrovskej sily som nie; trafím v roku vo dvoch zomreť, ztrhajú veritelia biednu rodinu moju dľa zaručenia otcovho. — kto dá z toho vývod pred Bohom! počujete moje putá!

Nemôžem, žiaľ mi, že nemôžem!

Čoby to len odo mňa viselo, ja by Vám dvojejetihodný drahý pán brat môj darmo vďačnejšie šiel pomáhať, jako inde a tu za veľký plat pracovať: lebo znám Vás a znám svoju úlohu. Myslíte, žeby som sa ja lakal chýrečného filisterstva Vašej cirkve¹⁾ a chýrečných zrúcanín Vášho okolia? ²⁾ Ja sa praznoty nelakám a boja nehájim: ba túžim po postati, kde by ducha môjho napásť mohol činnosťou tam, kde národ náš mladý, cirkev naša temná a život náš človečenský najviac trpí a postenáva. A vidíte prečo ja želiem, že k Vám sa dostať v týchto okolnostach nemôžem. Želiem tým trpkějšie, žeby som Vám, verím, v čas najpríhodnejší povinnosť svoju konať príležitosť dostal, a vo veľkých by som sa našiel rozpakoch, čo by nebolo vo mne tej pevnej nádeje, že sa najde, kto vykoná to, čo ja by som Vám, dvojejetihodný, drahý pán brat, vykonať mal z povinnosti, jako kandidát, jako priateľ, spolurodák a posvätenec kráľovstva Božieho. Pre toto nechcem sa lúčiť s myšlienkou touto, žeby ona vo mne s odchodom listu tohoto zaspala. Ráčte, čo len možné urobíte, aby ste druhého

¹⁾ Má sa tu rozumieť tehďajší smutný stav cirkve Sv. Martinskej, v ktorom niekoľko samozvancov rozhodovalo nad osudom tej cirkve.

²⁾ Vyzeralo to v ten čas v Turci o veľa smutnejšie, lež teraz.

dostali. Ja budem o tom tak myslieť, jakoby ste na odpoveď moju čakali. Prosím, brata môjho milého Ludovíta, nech mi dá zprávu o výpadkoch úsilností Vašich v tomto ohľade. Jestli by ste do konečných úzkostí padli a nebolo by človeka, čo by povinnosť túto k Vám a cirkvi Vašej s menším odvážením na seba vziať chcel a mohol: ja budem Boha prosiť, aby mi pomohol prekážky moje v túžbe tejto prehátať. Medzitým veľmi Vás prosím, ráčte sa prísne na odpoveď p. Blažkovičovu, — ktorému list hneď dnes odosielam — nedržať, ale ráčte sa nakolko len možno pripravovať na prípad ten, že Blaškoviča los môj zajde v ohľadoch druhých. Bol on, chcem povedať, na nohy veľmi chorý, jako som počul, tak že nektorí podagru spomínali: ja by srdečne sebe, jemu i Vám prial, aby ten chýr lebo nebol pravdivým býval, alebo aby už dosiaľ bol sa vystrábil.

Tak ďakujem Vám, dvojejetihodný pán, drahý pán brat môj, že s tak veľkou úlohou a dost jasnými výhľadmi, na život môj ste si spomneli. Ďakujem Vám na stokrát i za priateľstvo, ktorým ma čitiť ráčite a podobným srdcom prajem Vám, aby dal Vám Bôh k uspokojeniu Vášmu dokonať záležitosť tú, pre ktorú mňa ste oslovit ráčili, ale ktorej ja na tento čas urobiť zadosť z vyšších ohľadov nesmiem. Bôh Vám pomáhaj, Bôh Vás opatruj! Ja som medzitým ustavične Vás, dvojejetihodný pán, pán brat môj vzácny, v Rybároch 13. Brezna 1846 srdečný brat a sluha Andrej Braxatoris.“

Za svojho pobytu v Rybároch spísal nás Sládkovič svoju „Marinu“, ktorá pozdejšie nie len v slovenskom národe, ale i u samých Maďarov našla obluby a jej pôvodcovi meno výtečného básnika získala. Ale i táto, jako i jej pisateľ musela sa zo začiatku s neprajnosťou osudu potýkať. O tomto — čo ale ani mne ani samému Sládkovičovi známe nebolo, preto že sme osihotení od verejného života na svojich vychovateľských stanicach žili, píše Kalinčák v svojich „Rozpomienkach na Ondreja Sládkoviča“ v Sokole z r. 1862 toto:

„Pod Sliačom v Rybároch v hodinách prázdnych kochal sa Sládkovič v citoch svo-

jich mládeneckých, zahrúžac sa, ani nevediac jako, do bujarej obrazotvornosti mládenectva vlastného, a to, čo mu pokoj nedalo, čo duša jeho snila, vylial prúdom až posiaľ neustále ľubovlažujúcim útlejšie city slovenskej mládeže v svojej myslivej Vile pohronskej — Marine.“

„Bolo práve r. 1845, keď som sa z Hally navrátil, a účasť bral na shromaždení Tatrínskóm v kaplánke nášho dobrého, rázneho Mikulášskeho Hodži. Mój dobrý, starký, poctivý otec bol kňazom v Svätom Jáne v Lip-tove, dedine asi hodinu cesty od Mikuláša vzdialenej. Prichádzal som teda častejšie do Mikuláša a bol som prítomným nejednej roz-hovore u nášho Hodži v kaplánke o sloven-ských záležitostiach. Keď sa neskoršie náro-dovci k shromaždeniu Tatrínskému hustejšie schádzat začali a porady sa systematicky odbavovali, dali nám vďačne a srdečne dobrí a statní mikulášski mešťania hospody.“

„Schádzali sme sa teda pred Tatrínskym sjazdom v kaplánke nášho drahého Miška Hodži; brat jeho Ondrej bol kaplánom. Tento nám dal čítať rukopis Ondreja Sládkoviča, cieľom tým do Mikuláša zaslaný, aby ho Tatrín vydal. — Bola to Marina.“

„Mládež bola v Mikuláši početne shro-maždená. Mládež táto záležala z väčšej čiastky z vystehovalcov Požoňských a jich levoč-ských spoludruhov.“

„Ona si vedená Franciscim v Levoči utvorila život nový. V Požoni súc napájaná Štúrovým rigorizmom, neznajúcim iného žitia, jako žitia za národ slovenský, utvorila si v Levoči spolok „bratstva“, ktorého účelom mala byť skrovnosť, striezlivosť a — bezžen-stvo, aby sa šuhajci výlučne len jednému cieľu, pôsobiť za národ, obetovať mohli, súc z každého ohľadu neodvislými. Zo stanoviska tohoto vychádzajúc pozeralo s pohrdou ne-jedno oko na nás čítajúcich tak „lascivné“ veci, jako byly tie v „Marine“; ku pr.

„Ja sladké túžby, túžby po krásie
Spievam peknotou nadšený,
A v tomto duše mojej ohlase
Svet mój celý je zavrený:
Z výsosti Tatier ona mi svietí,
Ona mi z ohňov nebeských letí,

Ona mi svety pohýna;
Ona mi kýva zo sto životov,
A centrum živlom, nebom, jednotou
Krás mojich moja Marina.

Marina moja! dumnej nemoty,
Šumných pesní mojich predmet!
Čo bych tri večné spieval životy
Piesni mojej skončenia niet! —
Jako keď vetrík v škáre Devína
V šume slabuškom deje spomína,
Tak spev mój svetom previeva:
No mne nemožno bolo nespievať?
Umikni hlas! — Ona spieva!

Jestli sa city moje rozlejú
Po srdciach v Tatrách žijúcich,
Jestli ohlasy moje zavejú
Kradmo do časov budúcih:
Rodáci mojej duše krajiny
Objimte obraz mojej Mariny
Lúbstov svätých predmetov,
Toho čo spieva krásy dejiny
Nejaly Lády rozmariny,
On ľubi lúbsto všesvetov.“

„Toto pravda bolo našej tehďajšej mlá-deži všetko mrzké, neslovanské.“

„Marina“ bola, ačpráve jediná doteraz čistolyrická podarená báseň slovenská v očiach mládeže hriechom oproti duchu slovenskému a oproti budúcnosti slovenskej, lebo vraj kto je za národ pravdive zaujatý, sa s takými vecmi zapodievať nemá.“

„Keď bola teda Marina tak odsúdená, chytil som sa ju zastávať ja; pozerala pravda na mňa tehďajšia mládež milosrdným a lúto-stivým okom držiac ma za zablúdiľého. Idúc ďalej potom od „Mariny“ sme sa zaplietli i do iných podobných hádok: o tanci, kartách, láske, mládenectve, miernosti, obzvlášte ale o — u nás skutočnom spoločenskom živote, a o tom, či je to vraj hodno sa doňho žiť, a v ňom pôsobiť. Nahovorili sme sa, namudrovali, ba čo viac i vypotili pri tom dosť. So mnou nestál nikto len nebožký Kučera a náš — Miško Hodža. Časová efemérna horlivosť pre-razila všetko, a my sme tam stáli sami, po-zerajúc na hlavy kývajúce nad nami a nad zablúdiľosťou našou. — To všetko nezná Ondrejko až po dnes ani zbla. On zablúdiľ tiež, lebo písal — Marínu.“

„Ale hľa! tak sa časy menia. Šuhajci sa preca poženili, mužský vek so sebou iné náhľady doniesol a ti sami sa v našich novinách ozvali, aby sa piesne Sládkovičove sobraly pre — Marinu.“

Tolko Kalinčák o osude Mariny, ktorú po jej zavrnutí v shromaždení Tatrínskome v Mikuláši, vydal pozdejšie v Pešti r. 1846, jak sa nemýlim, Janko Kadavý.

Dňa 23. mája 1847 povolaný bol Sládkovič za farára na Hrochot v stolici Zvolenskej a 9. júnia tohože roku v Štiavnicí ho superintendent Dr. Ján Seberíny vysvätil. Nezadlho za tým dňa 2. aug. tohože roku dostal som sa do jeho blízkosti i ja, súc za profesora na baňsko-bystrické ev. gymnasium povolaný.

Dňa 15. sept. 1847 pojal si Ondrejko za manželku Antoniu Juliu Sekovič z Garamsegu, dcéru tamejšieho panského úradníka Pavla Sekoviča, s ktorou si po Marininom vydaji, chodiac z Rybár do garamseckého chrámu Božieho bol známosť urobil. Sobášil ho jeho starší brat Karol Braxatoris, tesársky farár v Honte. Družbom vedľa jeho brata Danku som mu bol i ja. Dojímavá bola pred samým odchodom do chrámu Božieho k sobášu tá scéna, keď si mladý zať s mladou nevestou, jakoby na pochod k tomuto svätému úkonu, zaspievali:

Mne chyženka úbohá
Pri tebe bude chrám,
Ja v nej prosím od Boha
Jedinké zdravie nám.
Drahá mi je sláva večná,
O smrť ja nič nestojím;
Teba, družko srdečná,
Prežiť sa len bojím.

Ty žiaľ, ty sladkosť v svete
Jedni mi môžeš dať,
V krás tvojich čistom kvete
Sladko je raj snívať.
Druhých citov tu nemám,
Neznám inšieho blaha,
Na nič, na nič viac nedbám,
Len ty ma ľúb drahá!

Pieseňku túto, jestli sa dobre rozepamätám, sám Ondrik z ruského preložil.

Hrochot je tá šťastná obec, v ktorej náš Sládkovič v krásnej bujnej prírode splodil

svojho zdarného syna, svoju báseň „Detvana“, v ktorej i sám zo všetkých svojich duchovných plodov mal najväčšiu obľubu. Krom „Detvana“ spísal na Hrochoti i viac menších basní, menovite „Malý Kristus“, „Zaspievam pieseň o svobodnej vlasti“ a iné.

I potahom na „Detvana“, o čom som vlastnej vedomosti nemal, sdelujem z Kalinčákových „Rozpomienok“, kde toto píše:

„Detvan je báseň klasická.

Zrodila sa ona v Hrochoti, a vandrovala zas, jako „Marina“ bez sna, bez odpočinku tak dlho po svete, že prišla, už neviem jako, i do rúk mojich v Modre, až konečne našla u nášho rezkého Hurbana nie len priateľského objatia, ale i ostrovtipného ocenenia, ktorý ju v piatom ročníku „Nitry“ r. 1853 vydal.“

Roky 1848 a 1849 jako pre mnohých iných verných synov národa slovenského, tak i pre nášho drahého Sládkoviča a jeho rodinu byly hrôzy plné.

Jednoho dňa v mesiaci júni r. 1849 asi o hodine 11. v noci, keď už náš Sládkovič v posteli ležal, čítajúc čosi, naraz počuje strmé kroky blížiacich sa viac mužských osôb ku fare. Prichodiaci začnú búchať na dvere farského dvoru, žiadajúce o vpustenie. Manželka Sládkovičova sa s pýta, či sa jim má otvoriť. Sládkovič odvetí:

„Len otvorte, nech vidíme, kto je a čo — chce.

Na to vstúpi do chyže, kde Sládkovič ležal, poddôstojník zo sboru kapitána querilly Lud. Ganstuka menom Vághegyi, ponechajúc ostatnie, asi z osem do desať hláv záležajúce mužstvo vo dvore a priekne:

„Pán farár, nech vstanú; prichádzam k nim menom nášho pána kapitána s tým rozkazom, aby sa s nami u richtára obce dostavili.“

Sládkovič vstanúc, chcel si len šlafrok obliecť; nemilý posol mu ale odvetí: „Nech sa lepšie a teplejšie oblečú, lebo je chladno a pôjdeme ztade ďalej.“ Sládkovič prijal toto napomenutie, lepšie sa obliekol a tušiac už, že je s nim nedobre, odobral sa od svojej manželky potešujúc ju, aby sa o neho nestrachovala, a kráčal s vyslaným preňho muž-

stvom do domu rychtárskeho. Nezadlho priviedli ta i hrochotského učiteľa Sam. Šolca a jakéhosi horára, menom Jakiča, ktorého ale ihneď prepustili. Z rychtárskeho domu viedli Sládkoviča so Šolcom do jedného v hrochotskej doline ležiaceho mlyna, kde bola Šolcová dcéra vydatá. Sládkovič si zabudol vziať sebou vreckovú šatku, a žiadal, aby mu mlynárka požičala. Ganstuk to ale nedovolil a surovo zakľajúc odvetil:

„Netreba mu nič dať, ešte by sa mi mohol do rana obesiť, a na to je i zajtra dosť času.“

Na to rozkázal Ganstuk oboch zajatých zamknúť do jednej tesnej pálenice, kde mali až do rana zavretí byť, a dal pred nich postaviť — jako pred na smrť odsúdených — dve horiace sviece. To vidiac Šolcova manželka, ktorá zajatých až do mlyna sprevádzala, bežala do fary oznámiť Sládkovičovej manželke, čo sa s jích manželmi robí. Táto sa hneď vybrala do mlyna, ale tu na svoju prosbu, aby ju aspoň k jej manželovi pripustili, dostala za odpoved od Ganstuka hrozivú vyhrážku:

„Holnap az első fára felakasztatom a panszlávot.“

Vidiac, že sú jej prosby bez výsledku, vrátila sa domov a na skutku vyslala posla na Mičinu k svojmu švagrovi Samuelovi Hojičovi, farárovi s chýrom, čo sa s jej manželom robí.

Ráno Ganstuk so svojim mužstvom a zajatými ďalej do hôr stúpali, a síce v nasledujúcom poriadku: po samom predku cigán s rylom a motykou, za ním jedna čiastka mužstva, potom zajatí a za nimi ostatnie mužstvo. Keď už boli v hore, dobehol ta za nimi Sládkovičov švager Hojič, ktorý behom celého povstania stál na strane povstalcov, a po zakočení povstania za istý čas jako väzeň bol v Prešporku chytený. Tento na strane premlúval Ganstuka, aby zajatých prepustil a dodal i to, že Rusi hranice krajiny už skutočne prekročili a sa už i k stolici Zvolenskej blížia; ale žiadneho cieľa dosiahnuť nemohol. Ganstuk na to vyslal vyzvedáčov, ktorí mu mali zprávu priniesť, či je výrok Hojičov ohľadom na Rusov pravdivý.

Zpráva tá sa potvrdila, a Ganstuk postavil na jednej lúke svoje mužstvo do radu, rozkázal Šolcovi, aby sa pred vojsko postavil. Čo keď sa stalo, takto k Šolcovi premlúvil:

„Pán učiteľ, nech si klaknú a nech sa pomodlia.“

Tento si i v skutku pokľakol.

„Lebo — jim už ostatnia hodina odbila, lebo sú už svobodný a môžu domov odísť.“

Šolc povstanúc bozkal svojmu triezniteľovi ruku a odišiel domov bez Sládkoviča, lebo tomuto Ganstuk na krátko odvetil:

„Oni pán farár tu zostanú.“

Od tohoto času bolo i so Sládkovičom krajšie nakladané a na tretí deň bol i on domov prepustený.

A tak sa i na ňom, jako i na jeho súdruhoch Franciscimu a Daxnerovi, skutočne splnila tá hrôza, ktorú už v Halle v svojom proročkom duchu predvidel a v svojej Marine danej odpovedi predzvestoval:

„Mocností divé, katov života

Vždy nenávidím a haním:

Kde duše čisté napadne psota,

Jej jedy mocne odstránim:

Nežiadam žiadnu zlatú náhradu,

Len počuť hlas môj a moju radu,

Chráň, chráň sa slepej ľúbosti! —

Strašné osudu víchrice dujú,

V besnote svojej sa nesmilujú

Nad kvetom útlým mladosti.“

A čože zavinil náš dobrý Ondrik, prečo musel toto tríznenie a tieto smrteľné strachy i so svojou manželkou podstúpiť? Či asnaď to, že spísal „Marinu,“ a či, že sa opovážil v tom čase, kde sa na všetky strany svoboda hlásala, zaspievať túto „pieseň o svobodnej vlasti“:

„Na bok, vy jedných boľastí,

Keď biednych tisícov chóry

Na výslni svobody spievajú! —

Na štít Ossianovec mohutný

Udrel, a víťazstvom sa zmladily hory

A ozvaly radosťou z kraja ku kraju.

A pozor smutný

Ešte na jazvách pút herdzavých stojí,

A slzou sladkou radostnou jich hojí:

Od Dunaja ku slovenským horám

Nadchnutie duše prejalo,

Nadchnutím svätým prsá prekypely:

Koniec nevoľným pohromám!

Tyranstvá tajno zubmi zaškripely.

Tak sa stalo. —

Zabudni, mater, na boľasť porodu,
 Narodíš syna svobody!
 Duch večný súdi: a zlatú svobodu
 Rodia si spolné národy!
 Zabudni, sedlač, na svoje mozole,
 Malé máš sice, ale vlastné pole,
 Len chalupu máš, ale svoju vlastnú,
 Máš biednu minulosť, lež budúcnosť šťastnú:
 Mať, na porodu zabudni stonanie,
 Nezrodilas' si rabské preklínanie! —
 Už spadly centy z chrbta zhrbeného,
 Už vyšly hlasy z hrdla zamknutého;
 K váhe poddaného kloní sa svoboda,
 K váhe panskej pravda zbitého národa:
 Zákon jedon na stohlavú výsadu,
 Na zbraň vlastná päšť a vývod na vládu;
 Nie Rím, nie Augsburg, nie poddaný, nie pán!
 Jedno, v dolmáni, v taláre či v hune:
 Česť mu, kto verný krajan!
 Česť kráľovi a svätej korune!

Sláva Hospodinu!
 Hymny vyveďte organy!
 Zhučte radostné tympany! —
 Pristavte čaše k miernemu vínu,
 A v štrngu jednom nech sa zaligotá
 Zákonná rovnosť a právna jednota;
 Zažnite fakle! zasvietí ľudu
 Von z tmy podlosti, von zo tmy bludu!
 Zdvihnite čaše, zmyť otcov vínu!
 Poddaným ruku dávajú páni!
 Zhučte radostné tympany!
 Hymnu sprevajte organy!
 Sláva Hospodinu!! —

Lež, čo to dušou mojou preletelo?
 Duch otrok — voľné telo! —
 Slovák rab — človek svobodný!
 Ľud, slova ľudstva nehodný!
 Kde ti je meno? kde česť? kde školy?
 Zeliar, cudzinec v drahej otcine!
 Svobodný v väzbách nevoľi!
 Haňba ti vraveť — spievať zrada!
 Tomu, čo žida k prsám privinie,
 Tys' málo viac od hoväda! —

Sem ten trpký chlieb — sem moje jarmo!
 Horkáže naša svoboda!
 Dať sa prezývať „voľným“ nadarmo!
 Nám je toho mena škoda! —
 No, ale vedzte, bratia Maďari!
 Nie ste naši zbavitelia:
 Voľnosť vaša sú danajské dary,
 Kým nie ste naši priatelia!
 „Vykúpiteľ“ je sväté meno:
 A plemeno,
 Ktoré z národov rabov robí,
 Samé je plemä poroby! —
 Uctíť Slavianstvo, uctíť národy!
 Ruku ruku nech umýva;

*Preč pýcha a vládobáznosť!
 Jedon cieľ a jedna snažnosť!
 Voľnosť má byť spravodlivá!*

Hurrah! sem ruku! — Strom svobody
 Pučí a kvetom sa bujným osýpa;
 Keď zjavia sa druhé stromy,
 Zakvitne i naša lipa:
 A v jej tóni oddýchne si
 I syn veľkého národa:
 Hurrah!
 Tresknite diel sviatočných hromy!
 Až ozvú sa zmladené lesy
 A z mrtvých vstane národov svoboda!
 Jedon zákon, jedna otcina!
 Zahučte zvony k počtám Hospodina!
 Zhučte radostné tympany!
 Cnosť synov zmyjú otcov vínu!
 Hymnu vyveďte organy
 Spravodlivému Hospodinu!“

Asi v mesiaci septembri alebo októbri tohože roku, keď už Sládkovič bol zapomnel na prežitú hrôzu, prišli jedného dňa do Hrochoti spolu i s Ganstukom dobrovoľníci slovenskí, tým cieľom, aby sobrali zbroj, ktorú tam v horách bol ukryl Ganstuk. Lapeného Ganstuka priviedli i na faru, kde tento nie len Sládkoviča ale i jeho manželku za odpustenie prosil, že jim bol smrteľného strachu narobil. Sládkovič i so svojou manželkou podajúc mu svoje pravice, ubezpečili ho o svojom odpustení. Na to bol Ganstuk do väzenia odvedený. O niekoľko týždňov prišla do Hrochoti Ganstukova dcéra, prosiac Sládkoviča, aby sa ujal jej v ťažkom väzení postaveného otca, na ktorého ten najsmutnejší los čaká a ktorému by vraj najviac on mohol pomocť. Sládkovič nie len že užalostné dieťa potešil, uhostil a mu i pod svojou strechou prenocovať dal, ale i druhého dňa ráno s tým písomným vysvedčením domov vypravil: že Ganstuk, čo i bol náčelníkom querilly, v tom okolí žiadneho nešťastia nezapríčil; ale v tých zmatku plných časoch, kde všetky stolicné vrchnosti boly stolicu opustily, ešte prosperným bol, lebo že rozbujný ľud na úzde držal a tým pokoj a bezpečnosť zachoval. Svedoctvo toto Ganstukovi k svobode dopomohlo a Sládkovičovi zvlášte u aristokracii úctu a obdivovanie, jako mužovi toho najvznešenejšieho charakteru vyzískalo.

(Pokračovan'e nasleduje.)

Slovanskí básnici.

Podáva Pavel Hečko.

Básnici ruskí.

V dobe prechodnej z francúzskeho klasicizmu k romantike vyznačili sa:

Karamzín, nie len historik ale i básnik, ktorý svojim lepším ruským slohom, jako niekedy Lomonosov, slávnejšiu dobu v literatúre pripravil. I čo básnik má svoju zvláštnu cenu, menovite tým, že iným ukázal a preklešnil cestu k dokonalejšiemu ponímaniu a líčeniu národného ducha a života. Jeho básnické diela sú: *Pisma ruskago pustešestveníka*; *Bednaja Liza*; *Nataljija, bojarskaja doč*; *Prekrasnaja carevna i sčastlivyj karla*; *Ostrov Borngolm a Ilja Muromec*. Vydával básnický almanach: „*Aonidy*“, pomocou Deržavina a Dmitrijeva zostavil „*Pantheon inostrannoj slovesnosti*“ a napísal povest: *Marfa posadnica*.“

Ivan Dmitrijev, plukovník a minister práv † 1837, nasledoval v ódach Lomonosova a v lahších lyrických básňach Karamzína a Francúzov. Najviac sa vyznačil v satyrách, ktoré veľmi dobre účinkovali. Najväčšiu zásluhu vydobyl si tým, že uviedol do básnictva sloh Karamzínov.

M. N. Muravjev † 1807, bol vychovateľom veľkokniežat Alexandra a Konštantína, spísal „*Emiljevij pisma*“, spis plný vlastenectva; „*Razgovory veľkých knazev i carev russkich v carstve mrtvých*“; *obitateľ predmetija*,“ s praktickým rozjímaním o živote každodennom, ktoré spisy jeho chvály došli pre čistý sloh a živé vypravovanie.

Alex. Merzljakov † 1830, složil už čo 14-roční žiak: *ódu na mier so Švédmi*, čím si milosť a podporu carevny získal. Okrem výtečných prekladov z francúzskeho, latinského a gréckeho jazyka, potom preloženého *Tassovho osvobodeneho Jeruzaléma*, výborných esthetických kritik, v nichž hlboký krásocit a jasný rozum panuje, vydal *sbiěrku vlastních píesní a romanov*, ktoré u valného obecenstva obľuby došli.

N. J. Gnedič, znamenitý prekladateľ *Homerovej Iliady, Novogrčckých píesní, Voltairovho Tankréda* a *Schakespearovho „Leara“*

i pôvodca *lyrických básni*, spísal prvú ruskú idylu „*Rybaki*.“

A. J. Krylov, ruský akademik † 1844, spísal viacej dramát a veselohier, pre satyru obľúbených, ale najväčšmi vynikol a preslávil sa svojimi bájkami, ktoré europejskej slávy došli. Dmitrijev ozdoboval vraj bájky živým líčením a poetickými krásami, ale až Krylov obliekol jich v charakteristické rúcho ruské; jeho bájky sú preniknuté zdravým smyslom ruského národa, jadrnosťou, humorom a ironiou, jaké v povestach a v prísloviach ruských žijú. Zo všetkého vidno, že mal neobyčajné dary k tomu (oj by sa našiel slovenský spisovateľ, čo by jich do slovenčiny preložil, bol by to výtečný dar pre našu odrastajúcu mládež).¹⁾ Z 324 bájok, je iba 56 preložených, ktoré vlastne prebásnené sú, lebo jako v pôvodných, tak i tu, vykúzljuje vypravovanie Krylovo živé obrazy a deje. Básnik tento spísal i ódy, piesne a elegie, lepšie sú však jeho satyry, v nichž neresti, slabosti a smiešné stránky svojho veku reznou a vtipnou ironiou odkrýva.

Po Krylovi nasleduje *Vlad. Ozerov*, čo výtečný dramaturg, ktorý ačkoľvek sa ešte klasicizmu drží, prebija sa preca k romantike, k svobodnejšiemu a živejšiemu letu. Skvelá stránka dramát jeho leží v dokonalosti verša, v čistej a jadrnej dikcii, v pláne, v zavíťi a v rozvíťi deju a v líčení charakterov. Složil 5 tragedií: *Jaropolk a Oleg, Edip v Afínách, Fingal, Dimitrij Donskoj a Poliksena*, a preložil *Eloisu* a *Abelarda* z Colardeauva.

Knieža *A. Šachovskij*, generál a divadelní správca † 1846, preštudoval francúzskych dramatikov, zvlášte *Corneila, Racina* a *Voltairea*, a složil podľa týchto vzorov asi 80 divadelných kusov, z nichž pravda i dosť plitkých. Najpodarenejšie sú komédie. „*Polubarskija zateji*“, v nichž líči vášnivé zamilovanosť.

¹⁾ Mnohé z nich preložil náš výtečný *Nezabudov*. Bože dajmu zdravia, aby túžbu Vašu celkom realizovať mohol.

lovanie sa do divadiel u daktorych šľachticov: *Ssory* alebo hádky susedných šľachticov; *Pustodomy*, opisujúce nepodarené projekty a plány mnohých ruských veľmožov: *Kozák štichotvorec* s motívy z maloruských piesní vzatými. Krom toho napísal komickú báseň: *Raschyščennyja šuby*.

N. J. Chmelnickij, gen. adjutant a gubernátor v Smolensku a v Archanjelsku † 1846, bol obratný prekladač a prerábač francúzskych komedií a vaudevillov, pre ruské divadlo. Menovite preložil z Molièra *Tartuffa* a *škola ženščin*; z Reguarda *Šalosti vľublenných*; *govorun*, *Vozdušnyje zámky*; *Babuškini papagaji*; *Novoj Páris*, má i iné kusy prepracované. Samostatne ale složil veselohry: *Nerčitelnyj* a *Scětskij slucaj*, a vaudeville „*Suženago konem neobjedeš*.“ konečne napísal i historické kusy „*Ruskij Faust* a *Bogdan Chmelnickij*.“

Zpomenutia ešte zasluhujú z doby Karamzinovej: *Klušin* † 1804, dobrý komik, spísal: *Smiech i gore a chudo byt blízorukym* (krátkozrakým).

Kn. Dm. Gorčakov † 1824, složil opery: *Kalif na čas*, *Ščastlivaja tonia*; *Baba-Jaga*; a komediu: *Bezpečnyj*.

F. Ivanov, spísal tragoedie, drámy a veselohry; z drám jeho vyniká „*Semejstvo Staryčkových*.“

D. Davidov, general-major, pokúsil sa s dobrým zdarom v piesňach vojanských, tak tiež *F. Glínka*, jehož piesne ešte väčšej slávy požívajú, a vyznačil sa krom toho povestami, prekladmi žalmov a opisami svojich čieť i válečných výprav ruských. *A. Benickij* spísal dobré povesti: *Ibragim*; *Na drugoj den*; *Novoj Vizír*, a preložil *Ossianove spevy*.

Alex. Bestužev-Marlinskij, spísal krásne poviedky: *Ammalat Beg*; *Ispytanije*; *Nadžedy*; *Letnant Belozor*; *Fregat Nadežda* a *Strašnoje gadanije*, jeho slôh menujú však bombastickým.

J. Martinov, prekladal gréckych klasikov v prose.

V. Narežnyj, spísal prvé ruské romány: *Bursak*; *Dca Ivana ili strast k tjažbam* (procesom) z *Černyj god ili gorskija kniazja* a zbierku poviedok „*Slavianskije večery*.“

Po prekonaní Karamzinovej školy uchopili sa ruskí básnici romantizmu, aby sa takto k smeru opravdu národnému dostať mohli. Smer tento dáva s počiatkom XIX. stoletia básniectvu ruskému: **Vasil Žukovskij** (nar. 1783, † 1851), vychovateľ terajšieho cára Alexandra. On nenasleduje už romantikov francúzskych, ale romantikov nemeckých a menovite tých, ktorí to ku klasicnosti priviedli. Z počiatku i muž tento pridržal sa smeru doby Karamzinovej, ale netrvalo to dlho, čo sa od neho osvobodil, jako to dokazujú jeho romantické ballády: *Liudmila Svetlana*; *Eolova Arfa*; *Dvenadcat spiasčích dev*, *Vladim* a preklady z Götheho „*Lesno car* a *utešeniye v slezach*“; Schillera „*Rycar Togenburg, Graf Gabsburgskij, Golos z togo sveta* a *Orleanskaja devica*“; z Uhlanda „*Pobeditel, Rolland oruženosec*“; zo Southeja „*Adelstan*.“ Zo troch živlov romantizmu: lásky, cti a vernosti, líčil najradšej lásku, ktorá na tomto svete cieľa svojho nedosahuje, ale po živote za hrobom túži. V *Undyne* (r. 1837) uchyľil sa v istom ohľade od toho smeru, mlhavá dialka, neurčité rysy a záujemčivosť ustúpily jasnejším a určitejším poetickým obrazom a pokojnej myšli, ktoré vlastnosti už v básni na „*Nala* a *Damajanti*“ a v prebásnení *Odysey*“ panujú, prečo tieto básne za sred medzi oboma smery Žukovského, alebo skôr ešte za tretí stupeň jeho najväčšej dospelosti považovať možno, čili za počiatok opravdu klasickej objektívnosti a pokoja, ku nimž sa básnik tak povznášal, jako i klasicci nemeckí, v posledných periódach rozvoju svojho, jaknáhle fasu romantizmu prešli a vykypelo a vyšumelo to z hlavy i zo srdca jejich jako kvasnice (droždie), nimiž sa múka v zdravé cesto a pečivo premenila. A tak hľa s touto stránkou náleží už Žukovskij smeru a dobe Puškínovej, a hlavný živél jeho romantismus, je iba prechodom zo starého klasicizmu, kam prvé práce patrili (jako *Pevec v stane ruských vojínov*; *Pesn barda nad grobom Slavjan pobeditelej*; *Pevec v Kremle*; *Pesn rus. carja*; *Voždju pobeditelej* atď.) ku klasicizmu novému. Najpodarenejšie práce Žukovského sú preklady zo súvekých básnikov nemeckých

a anglických, ktoré sú vlastne prebásnené a z ktorých iba také práce vyberal, ktoré jeho duchu a srdcu najlepšie zodpovedaly. Tak na pr. z Byrona *Chillonského väzňa*; z Moora *Peri* (zlý duch) a *anjel*; z Kloppstocka *Kajúceho Abaddonu*; z Ovidia *Leuxa a Galcionu* a zo Schillera *Orleánsku pannu*. Pri tom bol Žukovskij i vo forme majstrom, verš a sloh jeho je ľahký a beztelesný jako videnie, krom toho použil tie najrozmanitejšie metrické formy k ruským básňam.

Z vrstovníkov a v istom ohlade i nasledovníkov Žukovského vynikli:

Konšt. Batjuškov, ktorý je ináč protiva romantizmu Žukovského, jeho poesie sú jasné a líčia dokonalosť, jaká je vo skutočnosti a nie vymyslená: on teda pripevnil poesiú k zemi a k telu jako Gogol hovorí, kdežto náš Žukovskij do krajov beztelesného videnia odnáša; ten sa kochal v rozkoši skutočnej, tento ale sa sháňal za nejasným idealom. Takýto realný smer osvojil si Batjuškov študovaním a prekladaním juhoeurópejských spisovateľov, starých i nových, menovite preložil z Petrarkových básni *Smrť Laury*, *Večer*; z Ariosta a Tassa výtečnejšie kusy, z franc. básnika *de Parny*: *Ložnýj strach*, *Mšćenije*, *Prividenije*, a držal sa smeru tohoto i vo svojich pôvodných prácach, jako sú: *Vyzdorovolenije*, *Veselyj čas*, *Tavrída*, *Istočnik*, *Beseda Múz*, *Moji penaty*. Avšak ani Batjuškov nebol na čas bez romantizmu, jako to jeho preklady zo Schillera a z Mathissona potvrdzujú a jeho pôvodné elegie: *Probuždenije*, *Razluka*, *Poslednjaia vesna*, *K drugu* a *Ten druga*, dokazujú. Verše jeho sú umelecký dokonalé, podľa italských vzorov zostavené.

A. Gribojedov, plnomocný minister ruský v Teheráne, žil v dobe, v než ruská šľachta svojim domácim opovrhovala a po cudzotách bazila, a táto prevrátenosť podala mu látku

(Pokračovanie nasleduje).

k jeho satyrickým umodiellam a básňam, z nichž povestné sú: *Gore ot uma* (žiaľ z rozumu), *Molodije supruži* a *Pritvornaja nevernosť*.

Romanopisec *knieža Odojevskij*, známy zo svojich diel: *Suskija noči*, *Domašnja Razgovory*, *Razkazy putošestvennika*, *Opyty razkaza o drevnich i nových predanijach a Otryeki iz pestrých skazoch*.

Kn. P. Vjazemskij, skladal lyrické básne v duchu romantickom, ale obzvlášte kritikami básnikov a satyrmi vynikol.

M. Zagoskin, písal romány a novelly i veselohry; z prvých menujeme: *Jurij Miloslavskij*, *Roslavljev*, *Askoldova mogila*, *Iskusitel*, *Toska po rodine*; *Myrošev*, *Brynski les*, *Ruskije* v začale XVIII. veka; z veselohier podotýkame: *Dobryj malyj*, *Bogatonov ili provincial v stolice*, *Bogatonov v derevne*, *Večevinka učenyj*, *Komedija protiv komediji*, *Roman na bolšoj doroge*, *Urok cholostym*, *Derevenskij filosof*, *Blagorodnyj teatr*, *Nedovolnyje*. Jeho romány sú príjemno vypravované s charaktery prostými a veselými, tak tiež i veselohry podarené, iba anachronismy stierajú z nich pravdivosť.

Iv. Lazevnikov, ktorý si v románoch spôsob Valtera-Scotta obľúbil.

Nad mnohých iných vynikol v básnickej prose *F. Bulgarin*, žurnalista, ktorý umie zaujímavo vyprávať a líčiť zvlášte národné figúry, o čom svedčia jeho novelly a romány: *Zápiski Čuchina*, *Ivan Vižigin*, s pokračovaním *Petor Ivanovič Vyžigin*, *Dimitrij Samozvanec*, *Mazeppa* a iní, z nichž mnohé i do cudzých jazykov preložené sú.

N. Polevoj, nadaný spisovateľ, kritik a básnik, písal vlastenské romány: *Kljatva pri grobe gospodnjem*, *Abbadona*, *Ivan gudošnik* a dramy: *Paraša*, *Sibirjačka*, *Deduška ruskago flota*, *Lomonosov*.

Poviestka.

(Z Berlínskeho Bazáru, roč. XIX., č. 8.)

Jak snadno vylúča si dietky od mamičky poviestku! A s kolkou nežnosťou a zbožnosťou bude jim ju ona rozprávať! Či ozaj po-

mýšľa každá matka na ten vliv, ktorý poviestky majú na výchovu dieťaťa?

Povestujúci bájník je najväčším čarodej-

níkom na svete. Preboruje úzke ohrady skutočnosti. Krema on rozumie tajomstvenným šepotom a pohybom v prírode; načúva hlasy duchov; zná reč zvierat; každý kvietok pretvora sa mu v báju postavu Vily; najmenšieho červíčka, najnepatrnejšie steblo trávy on oživuje duchmi. On vída Rusalky ihrajúce pri svetle lúny (mesiacka); slyší divotvornú trubu Oberona; jeho čarodejným prútom dotknutá otvára sa zem a drobné lútky (malé banické duchy) ukazujú mu poklady podzemského sveta; ba na jeho velenie otvára sa samo nebe a anjelia zostupujú dolu, činy a deje ľudstva pozorujúci.

Zbožne načúva dieťa tieto poviestky; ony nevedome vykvetajú v srdci jeho jako prvých jarných kvetov zvonca, jejichž milené zvonenie prebúda k životu nové i veľmi nádherné kvietky, spavšie dosiaľ v srdci dieťaťa. Na význam tohoto zvonenie zvedavá obrazotvornosť pretiera ospalé oči, zdvíha sa hore a obzerá sa okolo.

„Jaro života vzešlo!“ volá na nás a v nás ono zvonenie prvých jarných kvietkov. Tu obrazotvornosť rozpína svoje krydla a ligitavými povetných výšin obrazmi kolísaná započína svoje lety šírym svetom. V tom hneď svojim zahrievajúcim dychom dotýka sa meravej skutočnosti i celej prírody a hľa! dosiaľ meravá skutočnosť hneď oživne a príroda rozhorí sa nám hovorom básnictva, hovorom to uchu nášmu dosiaľ cudzým, lež preca i veľmi dôverne priateľským.

A čoby bolo z človeka bez obrazotvornosti? Bez nej vliakly by sa jeho roky v ustavičnej prose (jednotvárnosti), jako nejaké zachmúrené dáždivé dni. Človek by sial a žal, i radoval by sa z jasného slnka, že mu úrody k zralosti privodí, iste by načúval i hrkotaniu potôčka, že mu lúky svažuje; ale tu všade iba chladné rávanie na ošoh, len smutný „mus“ života,¹⁾ nikde hlasy poesie. Celkom ináč, keď obrazotvornosť vezme nás na svoje krydla a vynesie sa s nami do ríše vidín (ideálov), kde vysoko povznesení sme nad každodenný život, nad starosti zemského tubytia. Slavná budúcnosť odhaľuje sa nám

a my plní nádeje hladíme jej v úsrety, bo veď nádeja je dcéra obrazotvornosti. Tejto však ku boku postavený je brat rozum, ktorý by ju ochraňoval a nazpät privodil do ríše pravdy, keď ona zblúdi a práve i hriech svodnými maľuje farbami. A blahoslavený ten človek, v jehož duchu brat a sestra svorne prebývajú, tamten jako neuprositeľný nepriateľ lhárstva, táto jako všetko ošlachujúca a okrašťujúca kráľovna.

Poviestka, jako taká prvej vesny bim-bolienka, budí a vyvodí i výkvet mravnosti. Malučký a útlý je ešte tento výkvetok, ale starostlivo opatrovaný môže dôjsť nádherného rozvitku. Vrucnejšie túli sa dieťa ku mamičke, keď dejstvovanie nejakého zloducha, ktorý napádal a ztrestal zlých ľudí, pobúri jeho dosiaľne bezstarostné nevinné živobytie. Ono usmyslí si pevne, že čisté šlachetné živobytie povedie na zemi, aby i ono ešte dakedy účastným stať sa mohlo onej bánej ríše, kde dobrí ľudia stali sa anjelmi.

Dieťa stane sa starším, dozretejším! Ne-dôverive naslúcha poviestkam čarodejného sveta, fantomy tratia sa pomaly v hmle pochybovania, až zrazu lúkami slnka myslivosti (rozumivosti) dotknutá roztrhuje sa hmla a z temnosti vystúpi Bôh, vždy jasnejšie a jasnejšie osvecujúci myseľ dieťaťa. Všetky dobré i zlé duchy splynú sa teraz v jedného jediného ducha, a tento je Bôh, Bôh lásky a dobra, ktorému jedine náleží moc tvorenia i borenia. Roditelia a učitelia hľadia teraz upevniť túto pravdivú a pravú vieru v mladistvom srdci. Ale dieťa neuchopilo by sa nikdy myšlienky o Božstve a nesmrteľnosti, keby si neztelesnilo tieto sväté bytnosti, nezaodialo jich do odevu svojich nezapomennutelných poviestok; až konečne pri dorastajúcom rozume škrupina pukne a len jasné jadro náboženstva pozostane.

Poviestky sú poesiou detinstva. Zvony tejto poesie zazvučaly nám na rozvitku jara, ale jejich milostné zvuky ozývajú sa ešte i pozde potom, po čas zimy života.

Povietky prenikly do ľudu. Na každú zboreninu, či na každý zrum, na každý starokmenný strom, ba temer ku každej hrude zeme pripína ľud svoje povesti, ktoré jako

¹⁾ Šrovnaj príslovie: Mus je veľký pán.

sväté poručenie zdedujú sa z otca na syna a jako jasný sredobod svetla poesie ligotajú sa mu v jeho práce plnom prosaickom živote. Budte teda zvelebení vy bájnici povie-
 stok Vy stali ste sa prosredne vychováva-
 telmi ľudského ducha. Nechže rozprávky vaše
 zunejú (zvučia) vždy dial a dial až do skon-
 čenia sveta!
M. zo St.

XXV. august 1873. 1)

„Horí, horí!“ . . . strašné slovo letí,
 Z úst do úst, z uší do uší,
 Svätý mier tichých prírody detí
 Polohlas zvonu preruší.
 „Horí!“ . . . tvár každá — hrôza je bladá;
 Už tento dom, už zas ten tam padá —
 Kvíľba, nárek zo všetkých strán.
 Tisícmi slabá plameň jazyky, —
 Beda nám biednym, Bože veliký
 Aspon už duše naše chráň!

Moje dve detky v dverách zahrady
 Matka verná k srdcu túli:
 „Tu mi zostaňte, drahé poklady,
 By ste mi nezahynuli!
 Otec vás bráni iných i seba,
 Nad vás vzácnejší nemá dar z neba,
 Tu si, detičky, sadnite;
 I ja zachrániť chcem, čo možno je,
 Len že sa mi vy, srdiečka moje
 Odtiaľto ani nehnite!“

Živel divý silou nezkrotenu
 Robí úžasné pokroky,
 Už je len jedno more plameňov —
 Priestor ďaleký - široký!
 Už i stán, v ktorom sám Bôh prebyva,
 Otáča vókol refaz ohnivá —
 Klesám, volám: „Deti, deti!“
 Ale už po nich niet ani stopy,
 Len mať zúfalá tvár slzou kropí,
 A hneď sem, a hneď tam letí.

Raz kývne rukou — klesajúceho
 Vede ma v ohrad chrámový,
 Na svätom prahu všemohúceho
 Klačí náš párik ružový;
 Ručičky útle hore dvíhajú,
 A pološeptom vrúčne volajú:
 „Chráň, Bože mocný, chráň že, chráň
 Rodičov drahých, celú dedinu
 A nadovšetko túto svätinu,
 Tento svoj prevelebný chrám!“ 2)

Živel ztichuje — vietor plamene
 Ženie v pusté poľa strany, —
 Dvanásť príbytky ležia zmarené . . .
 Dom Pána je zachovaný!
 Anjela poslal On z vysokosti,
 Na hlas anjelský, ktorý v prudkosti
 Zhasil, čo zlosť rozniečila, —
 Tichá modlitba nevinných detí,
 V jichžto zachutnal Bôh si obeti,
 Niebies brány — prelomila!

D. Maróthy.

1) Vyššie menovaného dňa a roku ľudnatú slovenskú obec, V. Luboreč, v samej blízkosti fary potkalo strašné nešťastie ohňa. Báseňka líči skutočnú udalosť. 2) Chrám V. Luborečský r. 1861 vedecky preskúmali Fr. Kubínyi, Florian Rómer, Imro Madách a architekt Henszlman. Pôvod jeho udali na XV. stoloťie. Posledne menovaný vzal z neho i mnohé gotické nákresy. Pôv.

Ataman Kunický.

Povest od *Mich. Czajkowského.*

(Pokračovanie.)

IV.

Po víťazstvách a plene oddýchol si ataman Kozáčizny, zaspal Hospodár Petričeško.

Štyri mesiace trvá výprava. Čas by bol už tu, aby Kozáci vracali sa ku hranicam Ukrajiny. Už i zvest dochádza, že kráľ Ján oslobodil Viedeň, že Mohyla s jazdou kozáckou očisťuje Uhorsko z pluháctva mohamedánskeho, že chán perekopský tiahne s päťdesiat tisícovou hordou zo Serbie k Budziaku, čo i premožený, no preca hrozný. Silné mrazy pokrýjú zem a snáh jak vrabacie hlavy veľký poletuje v povetrí a k tomu mor začína riediť vojsko.

Vodcovia pozerajú ľahostajne na všetko to.

Petričeško nivočí kraj i zabíja obyvateľov.

Ataman rozložil sa táborom i ohradil sa v doline Valitramba, v doline nešťastia, kde Sobiesky dvaráz utril fažkú porážku,¹⁾ raz jako hetman,²⁾ druhýraz jako kráľ.

Kozáci nelúbia černokňaznícke jazkyne, no taká je völa otca atamana. Na vojne tancuj, vyskakuj, jako vatažka³⁾ káže. V pokoji je starešina, v čas vojny slovo atamanovo, jako slovo Božie. A čo by i prišlo hlavu položiť, to je treba, a to bez šomrania.

Dva týždne huusné čakajú molojci⁴⁾ na príchod Petričeškov a smrť deň čo deň berie jako daň hlavu za hlavou.

Ataman podoprel sa na lokať pri vatre.

Kozáci nešomru, no hlboko, boľno sa zadumali.

Na začiatku tretieho týždňa ukázala sa stražam, po briežkach rozostaveným, v ne-

¹⁾ Dolina Valitramba, zvaná Dolinou nešťastia vo všetkých povestách národov slovanských osadlených ponad Dunajom; nikto tade neprejde, čoby sa otčenáš nepomodlil. Ján Sobiesky dvaráz bol tam zbitý, raz súc hetmanom, druhýraz kráľom. Tam Kunický pochoval kvet vojska kozáckeho — i Petor Veľký utrpel tam porážku od Turkov. (Viď Kantemira). ²⁾ Hetman, vojanský náčelník, vojvodca. ³⁾ Vatažka, veliteľ vojanský, vodca. ⁴⁾ Molojcami, t. j. junákmi, mladencami menovali sa Kozáci medzi sebou.

poriadku utekajúca jazda moldavská a za ňou cvalom letiaca horda Tatárov.

Ataman postavil v šíky svoje tábory i vyšiel na pole.

Pohania zastali.

Hospodár vrhol sa za násypy s ostatkami svojej jazdy. Vrátili sa i Kozáci. A toho dňa nebolo žiadnej bitky.

Nocou nastal v opevnenej ohrade ruch. Nakladajú vozy koristou, klepajú kosy, pripravujú ručnice.

Na úsvite majú pohnúť sa v pochod.

Snáh napadal i pokryl zem jako by páperom. Predo dňom ešte husto a ticho padá.

Opustili opevnený tábor.

Zlomky jazdy moldavskej idú v prosriedku a po bokoch tiahne Kozáctvo na rozličné tábory podelené. Medzi táborami vieze sa bohatá korisť, a po bokoch, z predku a zo zadku rúšajú sa vojanské vozy. Kolesá vozov oblepené snáhom obracajú sa jako balvány.

Tak ušli tichou dolinou asi štvrt míle, keď naraz uzreli pred sebou v podobe polmesiaca postavené hordy tatárske.¹⁾

Pozrú nazad — a i ztade letia v polmesiaci harcovníci.

Vyrovnáva sa kosmá čiara, krydlo s krydlom sa spája, i obvinuli dokola tábory.

Ataman káže do ruky chytiť ručnice i napred postupovať.

Zavial bunčuk chána. Biela zástava jak veľký chomáč snáhu zamyhla. Zahrala tabalšana.²⁾ Jedom napustené strely jako kamenec padaly na Kozákov, i zronily veľkú silu z nich na zem.

¹⁾ Tým spôsobom válčili (bojovali) Turci. V podobe polmesiaca sa rozvíjali. polmesiacmi obskakovali nepriateľa a tak dlho bežali, kým sa konce polmesiakov nespojili a nepriateľ nebol obtočený (viď Beauplana opis Ukrajiny). ²⁾ Tabalšana, hudba tatárska složená z kotlov. Pri chánovi (poľavárovi, vodcovi) nachodil sa jeden hudec s kotlom srieborným; udrenie naň slúžilo za rozkaz. Rozpnutá zástava biela označovala prítomnosť chána v čas bitky.

Kozáci priklakli na zem za vozami, namierili samopaly,¹⁾ vypálili — a čiara toho živého kola hladká, rovná postrapkala sa na zdrapy a stá otvorov sa zjavily.

Šňah zčervenal sa krvou i pokryl sa naopak poprevracanými podšivkami kožuchov.

Znovu vyrovnaly sa hordy, i privítaly strelami tábory.

Znovu zahučaly ručnice a kolo sa rozpuklo.

Storáz napadali, storáz boli odbiť.

Už vychodili Kozáci z doliny, keď rozjašené Tatárstvo zavrešalo:

„Allah, Allah!“

I rútilo sa mečami v povetrí šermujúc na tábory. Kone búšili sa prsami o vozy i nazpät odskočili.

Nejedon molojec vypaliac z ručnice, pochytí kosu, i zasiahnuť chriapy koňské alebo lebku tatársku, rozštiepil jich na dvoje.

Začaly utekať hordy tatárske. Kozáctvo rozsrdené vyskakovalo už z táborov kričiac:

„Kol, sekaj vraha!“

I jazda moldavská pustila sa na pohon. Ataman zadržal zápal. Znal on úskoky tatárske, poznal jich výkruty, rozkázal, aby sa Kozáci vrátili do radov a ďalej rezko stúpali.

Vyšli z prekliatej doliny so slávou, no s bolastnou ztratom. Päťtisíc molojcov padlo v boji. Väšiu časť koristi zrútili z vozov a jej miesto zaujali ranení bojovníci.

Tatár triráz tolko ztratil, no jeho sily rastú. Kozákom nič nepribýva.

Dolinu nešťastia zavalily hrby trupov ľudských i mršín koňských. Tam jakká dokonujúci človek, nad hlavami mŕtvých ostrí si orol drápy svoje, i čaká, kým duša vyletí. Tu kôň vlečie po zemi črevá a prenikavo hrdzí, za ním havrany poskakujú trhajú jeho bample. Tu hlava Kozáka, tam trup Tatára. Tam vrah vraha umierajúť stíska, tu svoj svojho prepichuje . . .

O snahu ani znaku v doline, tak sa roztopil pod krvou a teplotou trupov . . .

(Dokončenie nasleduje.)

Prehľad terajších slovenských vzdelavateľných spolkov a verejných knižníc.

Podáva *Eud. Vlad. Obrov.*

5. Cirkevno-literárnia „Slov. škola“ na semeništi Ostrihomskom.

„Slovenská škola“ povstala r. 1861 šlachetným a neohrozeným namáhaním niekoľkých bezúhonných mladíkov, jakožto bohoslovcov v tomže semeništi, medzi ktorými všeznámy p. A. Kmeč, terajší farár Krnišovský, v zápisnici s pochvalou vyniká. Cieľ „školy“ je: vzájomné vzdelávanie sa v miliej materčine, aby sa údovia „školy“ v Slovenčine sdokonálili, a tak neskôr medzi ľudom, na záujmy cirkve, národa a vlasti prospesne účinkovať mohli. Na riadnych, každú nedelu sa vydržiavajúcich zasadnutiach čítavajú sa práce, kritiky týchže, prednášajú sa rečovníky a pretriasané bývajú rozdielne záleži-

tosti školské. Knižovňa počítuje asi 400 sväzkov, sem nepočítajúc z kníh „školou“ vydaných ešte pozostávajúce a k odpredaju složené výtisky. Peňažné príspevky sú majetkom školským. Časopisy chodia tieto spolku: „Národné Noviny,“ „Obzor,“ „Kat. Noviny,“ „Kat. Škola,“ „Orol“ a „Hlásnik“, z čiastky zdarma, z čiastky za peniaze.

6. Knižnica hospodárskeho spolku v Srniem.

Hospodársky spolok v Srniem v stolici dolno-trenčianskej založený bratmi Horvátovcami, stal sa členom „Matice Slovenskej,“ z ktorej všetky posial vyšlé spisy má, jich opatrovníkom je Juraj Horvát, občan a roľník Srňanský. Predplatený máva každoročne „Obzor“ a „Cirkevní listy“; z láskavosti ale slečný H. Roy dostáva čítať „Nár. Noviny.“

¹⁾ Samopaly = ručnice, pušky.

7. Poučno-zábavný spolok „Naprej“ v Požoni.

„Naprej“ je založený roku 1868, dňa 19. októbra. Riadnych údov mal od jeho založenia do terajšku 90. Najviac r. 1871 a 1872.

Účinkovanie spolku prestáva v júli a počiatočok bere v oktobri. Spolok má svobodné sriadenie. Volí tajným hlasovaním úradníctvo. Má svoju pečať a odznak, modro-červenú stušku cez prse s nápisom „Naprej“ a odznakom spolkovým pero a meč. Zábava a poučenie sú jeho cieľ. K jednotlivým agendam poveruje údov, alebo volí odbory. Poučné schôdzky vydržiavajú sa týždeňne, kde sa i hneď o spolkových záležitostiach pojednáva. Príjmy pozostávajú zo základiny a mesačných príspevkov a darov. Okrem riadnych údov má i momoriadnych, podporujúcich a čestných. Sriaďuje výlety a kommersy všeobecné. Zasadnutí mal do terajška vyše 180.

Majetok spolku pozostáva z kníh, ktorých počet sa najme v posledných dvoch rokoch pekne rozmnožil. Kapitálik 3 zl. pod menom „trungový fond“ založený p. Kutlíkom skapal pod vedením A. H. Okrem toho byly niektoré maličkosti, ktoré sa ale zpeňazily.

Velkú činnosť vyvinul spolok v zbierkach. Každú príležitosť použil ku sossbieraniu niekoľko zlatých na národné ciele. Stále predplácal spolok na nasledujúce časopisy: „Nár. Noviny“, „Pokrok“, „Rarášek“ a „Orol.“ Časom ale držal vela novín, ktoré sa mu z čiastky polodarom posielaly.

A. *Účinkovanie* spolku zavrhuje do seba prácu a zábavu.

a) *Písobné práce* sa donášajú asi tak, že na každé zasadnutie prípadne jedna práca a jedna kritika, a jedno lebo dve rečenie. Práce sú to z tých najrozličnejších oborov, počnúc od slabého pokusu počiatočníka — až k dokonale v rezkom štíle pracovaným pojednávaniam. Korešponduje s druhými spolkami; kritika stanov „Omladiny slovenskej“; vydávauie písaného časopisu; svobodné rečenie; adressy dôvery jednotlivým mužom: Dr. Hurbanovi, Schuselkovi atď.

b) Spolok vydržiava riadne shromaždenie *zábavné*, „salaše“, t. j. slávnostné kommersy, usporiadal niekoľko divadelných hier

v Trnave, potom výlety na Devín a iné miesta. Spevácke oddelenie naučilo sa mnohým krásnym piesňam štvorhlasne. Okrem toho schádzava sa mládež naprejácka u Tehlára vo svojej lokalite k spoločným obedom a večerám, kde sa tiež v duchu naprejáčkom bavieva.

B. *Zákonodarstvo* je v rukách celého spolku t. j. riadnych údov. Menenie stanov nenie určené na čas, len pod výminkou dvoch tretín údov. Okrem stanov sú právoplatné zápisničné uzavretia. menej kardinalné pravidlá obsahujúce v sebe. Predseda vedie celý spolok dľa stanov a zápisničných uzavretí; jemu sú podľní údovia poslušnosťou, on je zodpovedný celému spolku a môže byť v páde neplnenia povinností interpelovaný.

C. *Úradníctvo*, jako už spomenuto, záleží z predsedy, podpredsedy, zápisníka, pokladníka a knihovníka. Predsedníkmi boli: Ž. Hudec, Ján Kiszely, Sv. Hurban, Skotnický, Hodža, Hrušovský a Kabina; podpredsedmi: Klempa, Kiszely a Šetina; zápisníkmi: Sv. Hurban, Knežovič. Adamiš, Mitták, Fiala, Szeberínyi, Hrušovský Lichard, Šetina, Mudroch, Knežovič, Mikuščiak, Valášek a Zatkalik; pokladníkmi: Hrušovský, Mitták, Kiszely a P. Valášek.

D. *Historické dáta* dajú sa stručne taktó nakresliť: Spolok „Naprej“, jako už rečeno, bol založený r. 1868 19. októbra a vtedy vydržiaval i prvé riadne shromaždenie. Zakladateľmi spolku boli nasledujúci: Ž. Hudec, Klempa, Vagner, Kiszely, Sv. Hurban, Hrušovský, Knežovič, Mitták. Účinkovanie spolku pozostávalo zo dvoch čiastok: poučnej a zábavnej. Tá prvá sa v privátnom byte odbyvala, druhá na Heuvagu. Z tejto poslednej sa vyvinul osobytný oddiel „Salaš“ pod bačovstvom Kiszela. O nedlho jednoduché stanovy Sv. Hurbanom sostavené sa ukázaly za nedostatočné a musely byť revidované. V tom roku slávil spolok pamiatku „Memoranduma“ a robil výlet na Devín. V druhom roku urobil „Naprej“ veliký pokrok, Hodžové o zkušnosti svedčiace návrhy prechádzaly, acpráve s tuhým bojom. Zahniezdila sa bola tá nemiestná myšlienka medzi údov, že „spolok len v zasadnutí jako taký jestvuje.“ Hodža

brojil proti takejto myšlienke, a z čiastky sa mu i podarilo ju vykoreniť. Epochu ale urobil spolok s „kommersom slovanských študentov“ dňa 5. februára. Tam prišli i traja údovia zo spolku „Tatran“ z Viedne a veľký počet obecnstva. Kiszely bol i na ďalej dušou „salašu,“ ktorý sa ale viac tak často neodbyval.

Tretí ročník sa vyznačil vo finančnom odbore a shromožil drahú zásobu kníh. Z krčmy sa preniesla spolková činnosť do izieb študentstva.

Štvrtý rok rozšíril značne stanovy a dopustil podporujúcich a mimoriadnych údov, rozmnožiac úrady o knihovníka. Cez všetky štyri roky účinkoval spolok v Trnave a okolí

divadelnými hrami. Chodili jeho údovia na zábavy tam usporiadané a vždy vlievali do takýchto zábav jích naprejáckeho ducha veselého.

Mnohí z údov už i vo verejnom živote účinkujú. Povest spolku siaha po celom Slovensku.

Knížnica „Napreja“ pozostáva asi z 200 sväzkov, medzi nimi sú i drahocenné diela. Knížnicu túto odporučil L. V. Obrov vo februári t. r. slav. redakcii „Našinka“ ku laskavej podpore, ktorá — jako mi oznámila — chce s knihami na ňu pamätať, a tak bude zase o niekoľko sväzkov rozmnožená. Spolku tomuto každý národovec praje: mnoho zdraru.

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

V Ostraticach 17. febr. Tak si svet slovenský fažká, že mu Thalia zaspala na Slovensku; a ono nenie tomu tak. Nespí ona; lež len cestuje a strany tie, v ktorých sa ešte nebola objavila, ku predku povzbudzuje. Nás tuto zaujíma každé návštie a s úľubou čítavame kritiku vedomcov nad jedným druhým prevedením divadelných kúskov, ktoré ochotníckym družstvom v slovenskej reči sa provodzujú. Je to rezkosť, je to život duševní, je to dmutie prs, taký prvý výstup podniknúť, jako sa to včera stalo v *Bánovcach!* Premýšľalo sa bolo už od dvoch rokov, robily sa plány, sbieraly sa podpisy, peňažité príspevky dochodily; ale o prevedení myšlienky a jej oživotvorení každý pochyboval. Prečo? . . . Na to by každý z okolia bánovského lahko odpovedať vedel. Preto, že sa tu i tu po kútoch vyhrážali s opakovaním — „Nitraiady.“ Avšak družstvo nekleslo, opony daly sa shotoviť, družstvo si úlohy delilo, a obecnstvo pripravovalo tak, až myšlienka divadelného predstavenia vo všetkých triedach spoločenských stala sa populárnou a vítanou. Tak nám dovítal deň 16. febr., — v úsret ktorému klovalo srdiečko mnohým; hercom od zimnice prvého

vystúpenia, pánom mešťanom a slečným mešťankám od zimnice očakávania mnohosľubujúcej zábavy.

Javište bolo dla výpovede mnohých peknějšíe, nežli u družstva maďarsko-nemeckého, z inteligetie okolia bánovského so-staveného. O 6. hodine počiatok, obecnstva zo všetkých tried a stránok naozaj tolko, žeby medzi nich „jablko nebolo prepadlo.“ Opona sa po znaku zvonca dvíha, každý ticho sleduje s napnutosťou opierajúc zrak na javisko, čo za výjav sa mu predstaví. A hľa, jaké prekvapenie! za prvou oponou ešte visí druhá, biela, nežná, zelenými vencami ozdobená, s nápismi vo vencoch: „*Nech žijú svorné národy Uhorska*“ a „*Všetko za osvetcu tudu slovenského!*“

Opona táto bola priezračná a dobre hľadiacemu pozorovateľovi jako na dejisti predstavovali sa bieli duchovia sedliaci rybänski držiac v rukách papier s notami, až naraz zahrnie: „*Slovenský brat objím si mat,*“ v mužskom stvorspeve, nimi spievaná pieseň. Zmizli spevci a zdvihla sa i priezračná opona a začal sa kus „*Prekvapenie,*“ v ktorom „*bohatý súkromník*“ (Fr. Herodek), s „*manželkou Amalieu*“ (sl. M. Herodek), dej prvého

neodstúpnosti výjavu v stave manželskom k uspokojeniu hrali a čím dial sa dej vyvíja, tým väčšie schopnosti herecké herci na javo dávajú; — až ti tu *Liduška* so svojim *Janičkom* (slečna to M. Kiš, a brat Miško Kiš) tak ohebné a nenúteno hrajú, že celé obecenstvo v hlučný potlesk sa pustilo. *Liduška*, keď *Janiček* z popod vrchnáka postele panskej, kde schovaný bol, vyskočil, pánsstvo svoje trefne a žartovne až do smiechu odprosovala.

Po dokonaní tohto skvelo podarenom kúsku zaspievali si zas za bielu oponou v štvorspeve rybánci: „*Na čoš' mi to srdco, na čo si mi dal Bože? Keď nikomu v širom svete líbit sa nemôže?*“ Tieto spevy tým vitanejšie boly obecenstvu, čím viacej svojou dokonalosťou a plnosťou i skladu i hlasov vynahradzovala hudbu, ináč dost dobrú, no vo dve zábavy rozdelenú a tak prislabú.

Zas dvíha sa i biela opona a tu v kuse „*Stará láska sa preca dočkala*,“ (kus to od J. Chalúčky), už tam stál starý *Daryber richtár* (Miško Kiš), ktorý i príslušne preoblečený i korektným hraním a posuňkami stal sa miláčkom celého obecenstva. I „*Ulap*,“ dráb mestský, dokonale pochopil úlohu svoju a najviac rozosmialo sa naň obecenstvo, keď ulapil domnelého Moskvána, a richtárovi hovoril: „*Zbojník tu, a 20 zlatých sem!*“ (slúbených za odmenu). Slečna M. Herodek, pred osobu richtárovu jako *panna Nevická* citovaná, čítala tamtomu kapitulu tak zretedelno, že sa p. richtár až naozaj nalakal. Čo zvláštny výjav v kúsku tomto, bol *Dr. Lesebuch*, ktorého p. A. Polakovič znamenite predstavoval a slovenčinu jako Nemeč výborne lámal. Úlohám takýmto opravde p. Polakovič vždy dokonale zodpovie. Pani *Vodičková krémárka* (p. K. Michalcová) i svojim vystúpením jako i mnohou prácou straniiva sostavenia družstva získala si zásluhu a povdačnosť. *Miloslav Hrabovský* (p. J. Schmidt) svojim opovrhovaním i richtára i notára (p. M. Miština), vynikal svojou hrđostou nad nevinnosťou a svojou hbitosťou vo vyprávání i dlhších monologov. Kus tento celý výborne bol prevedený, v ňomž „*panna Nevická*“ svojim čistým a istým hlasom do zástoja svojeho vplietla

i daktoré piesne z našich trávnic, a síce: „*Nebanovala bych*“, „*Keď som trávu kosil*“, „*Nelaj mi mamička nelaj*“ a „*Stála som ja u studienky prala som*.“

Za kusom týmto zabával nás znovu sbor spevácky.

Po troch slokách prednesených nasledoval posledný kus divadelný „*Nešťastný examen*,“ kde sluhu po slivovici pánovej lipnúceho miláčok obecenstva p. M. Kiš výborne hral a oblek ku zástoju celkom primeraný mal, čo k názornosti veci mnoho dopomohlo.

Takto sme videli blížiti sa už ku koncu náš duševný požitok a želali sme si veru srdečne, aby to ešte kus potralo. Ale zdvihla sa padlá po „*Nešťastnom' examene*“ opona, a tu p. Miško Kiš podakoval sa obecenstvu za súčasťenie sa a takto za podporu mladých ešte. ale veru v skutku mocných síl družstva divadelného, v nádej kladúc budúce skoré vystúpenie. Dajž to Pán Boh! Vám ale driečni šuhajci, a nežné slečny a panie herečky: vo tri vrhy sláva! ¹⁾

Po predstavení divadelnom nasledovala tanečná zábava, ktorá veselo, nenúteno, v dobrom rozmare, v poriadku až do 6. hodiny ráno trvala. Mnohí, ktorí sa tuto tak srdečne medzi nami jako medzi bratmi zabávali, stískali nám ruky, ďakujúc za takéto zábavné svojské dokončenie fašangov. Pri večere osladovali nám chutnanie reči dôst. pánov N. N., ktorí nás pri týchto našich zábavách vyhľadali, v ktorých pripíjalo sa vysokodôst. pánu prepoštovi a farárovi bánovskému jako hlavniemu podporovateľovi družstva, pripíjalo sa direktorovi jeho, a samému družstvu. Konečne prípitok vyneseny bol i na pánov a panie z úradov kráľovských, stoličných a pánskych za účasť tak pri navštívení divadla, jako pri tanečnej zábave. A iste oni vedeli uctiť snahy Slováka ku svojej osvete sa ženúceho, za čo jim i ja znovu na slávu pripolávam.

¹⁾ Čistý výnos z divadla tohoto, po odtiahnutí výdavkov prvého ustrojenia javišťa, zaopatrenia šatstva atď., činí 30 zl., venovaný je k zakúpeniu knižiek pre chudobných žiakov školy bánovskej.

Nože šuhajci bystrí, pošlite že nám čím skorej pozvanie k novému predstaveniu! Dotiaľ s Bohom! Živilí herci a herečky!!

Radmír.

V Kláštore pod Zniovom, 18. febr. Po dlhom zatíchnutí ozvala sa konečne i naša skromná Zniovská Thalia. Nákazlivá cholera, ktorá u nás v značných rozmeroch bola vystúpila;¹⁾ potom vypuklý ohromný požiar a iné nehody neprípustily aby sme, stihnúť tak veľkými pohromami, na zábavy a radovánky pomysľali. Konečne však uznali sme za potrebné, aby náš statný Kláštor zase sa raz ozval a dal znamenie, že ani spomenuté nehody, ani všeobecná krajinská tieseň, ani hrubý nátlak a bezohľadné potlačovanie každého voľnejšieho národného ruchu nie sú v stave, čo i len na chvíľku pozastaviť to mocné prúdenia sa národného povedomia v mestečku našom a jeho okolí. —

Dňa 15. febr. predstavili nám naši divadelní ochotníci veselohru „*Strýko*“ vo troch dejstvách, ktorá v ktoromsi ročníku²⁾ nekdajšieho „Sokola“ vytlačená sa nachodí. O predstavení samom neidem slov šíriť, podotknem len, že obecenstvo bolo úplne spokojné a výborne sa zabavilo. Úlohy boli nasledovne rozdelené: Zahradský: *Jar. Zajech*, Strýko: *J. Hummel*, Karol: *G. Izák*, Vilo: *A. Pric*, Pavlína: *Gabriela Majer*, Kristína: *Ludmila Zenner*, Lipnický: *M. Dvažkóci*, Ignác: *J. Smetana*. Z týchto len p. M. Dražkóci vystúpil po prvýraz, hral však veľmi podarene, a my jeho ďalšiemu účinkovaniu privolávame

¹⁾ Že strašná táto nákaza u nás pomerne tak málo ukoristila — z *poldruha sta onezdravelých zomrelo len 35* — ďakovať môžeme jedine nevyrovnanej, neúmornej obetavosti a hlbkej učenosti nášho výtečného Dra Korauša, ktorého nech nám Bôh zdržuje na mnohé a blahé roky.

Dop.

²⁾ Je to ročník VII. (z r. 1868), číslo 3, 4 a 5. Výbornú veselohru túto spísal známy R. Benedix, preložil náš V. Podolský. Red.

naše srdečné na zdar! a *tešíme sa vyplneniu daného slova.*

Po divadle nasledovala tanečná zábava, ktorá podobne znamenite vypadla. Obecenstva tam i tu až do preplnenia; všetko, bez rozdielu národných náhľadov a presvedčenia, zabávalo sa v peknej nenútenej harmónii skoro do samého bieleho rána. Čistý výnos, ktorý môže asi 60—70 zl. obnášať, z oboch zábav venovaný je na *budovu tunajšieho kat. gymnasia.*

Ale keď je raz človek vo voľačom, nepriam sa z toho vymoče. Na druhý deň milo sme sa zabávali na veselí p. *Jozefa Točka* s paničkou *Annou Orech*, a ani pri tejto príležitosti nespustili sme z očí naše národné potreby. Naša spanilomyslná národovkyňa pani *Maria Kováčik* zo Stránky navrhla a previedla sbierku na túže gymn. budovu, ktorá sbierka učinila 13 zl. 36 kr. Nech Bôh živí mladoženichov a šľachetných darcov!¹⁾

Na koniec ešte jednu radostnú zprávu. Stanovy našej „Vzájomnej pomocnice“ vys. ministerstvom v zásade sú schválené, a teraz na nás je s chuťou priložiť ruky k dielu blahoslubnému. Na zdar!

Jaroslav Zniovský.

¹⁾ Veru i my privolávame statným Kláštorčanom: nech jich Bôh živí! Keď národ náš takých synov a dcéry mať bude, jako sú pod Zniovom, nemusíme sa báť o naše duševnie a národné preporodenie, nemusíme sa báť ani Mađara, ani Nemca, ani Tatára, že nás národno-kultúrneho života pozbavia. Zábavy naše nech sú pôstne, t. j. nech sú spojené s obetami na oltár kresťansko-národnej osvety. Preto každý Slovák, každá Slovenka, nech pamätá pri každej zábave na ubiedeného slovenského Lazára. Vo V. Revúci a v Kláštore ide stavať národ domy umkám zasvätené, ide stavať a spolieha sa na — slovenskú chudobu. Hor sa, obetuj každý kto čo môžeš! Máme toho súrnu potrebu. Kláštorské gymnásium nemá dosiaľ sobraných úplných 5000 zl., a budova bude stáť prinajmenej 8000 zl. Zábavami a divadlami dľa príkladu statných Kláštorčanov dalo by sa dosť nasbierať pre oba ústavy: preto nazdar slovenskej Thalii!! Red.

Rozmanitosti.

Čínsky dobrý tón vraj žiada, aby Číňan v rozmluve s Číňanom hovoril o všetkom, čo tomuto patrí, so superlativami a epitetami a tento zase odpovedal čo najponíženejšie. Slysme na príklad rozmluvu dvoch Číňanov, z ktorých prvý usidlený je v Kalifornii a druhý ta len teraz prišiel. Prichodzí začína; „Jak sa vedie slavnému a slovutnému priateľovi a krajanovi môjmu? — „Ten biedny pytel (telo), v ktorom väzím, dosť dobré sa má.“ — „Kde je váš nádherný palác?“ — „Moja špinavá psia búda leží na brehu.“ — „Je vaša vznešená rodina početná?“ — „Mám päť mizerných mrzákov.“ — „A drahocenné zdravie vašej krásnej, mladej paničky — je dobré?“ — „Šeredná stará baba pukne čo najskôr zdravím.“

Výlet do východnej Indie. Ruský knieža Četvertinský, gróf Ellemer Bathányi a barón Alex. Orczy vydali sa nedávno do Terstu, ztade do Alexandrie a Suezským prieplovom do Kalkuty, kam dňa 2. februára dorazil mienili. Páni tito chcjú sa tam za dlhší čas zdržovať a levov lovit.

Nové ostrovy objavil na najvýchodnejšom brehu Novej Guinej kapitán lode „Basilisk“ Moresby. Mená svoje dostaly od predných dôstojníkov tejto lode: „Moresby“, „Hayter“ a „Murylian.“ Odkryté sú i dva nové dobré prístavy, z ktorých západní menovaný je „Robert Hall Sund“ a východní „Port Moresby.“ Obyvatelia blízkych brehov sú vraj až ku podivu mieru milovní a osvedčili sa naproti prichodzím veľmi pohostinnými, čo i medzi sebou veľmi holdujú kanibalizmu a pred tým nikdy nevideli bieleho človeka. V Austrálii spôsobily zprávy tieto nemalú sensáciu i robia sa už prípravy k vykoristeniu okolia prístavu Moresbyho, v ktorom zdá sa byť hojnosť zlata.

Kanibalismus rozširuje sa na pobreží Guineyskom vždy viac a viac tak, že v mnohých miestach nie len ľudské mäso verejne sa predáva, ale i kuchársky dômysel černochoch v pripravovaní mäsa toho veľmi sa osvedčuje. Jakou pochútkou týmto ludojedom je mäso ľudské, dokazuje výrok, ktorý pohla-

vár kmenu Bonny vyniesol. Dľa neho chutná „man beefee“, t. j. smiešanina teľaciny s mäsom ľudským o mnoho lepšie, lež samé „beefee befee“, t. j. teľacina. Tak zabil v Brase pohlavár krajinky čo obeť zomrelému otcovi svojmu dve vznešenejšie osoby z okresu svojho a potom jich — zjedol. Tam panuje povera, že jiedením nepriateľa človek stáva sa udatnejším a v bitve zajatí bojovníci jedia sa voždy. Inde zase sa stáva, že telo odpraveného zločincsa predhadzuje sa shromaždeným divákom k jadeniu, ktorí ho na kusy roztrhajú a po kusoch domov odnášajú. A to deje sa v krajinách, kde osveta anglická už dosť dlho svieti.

Stálu svetovú výstavu chce zariadiť súkromná spoločnosť vo Švajčiarsku. O tomto zámere, — ktorého uskutočnenie prial by si zajiste každý, kto videl na nektorej zo svetových výstav nahromadenú toľko pokladov, ktoré sa rozptýlili za niekoľko mesiacov opäť do celého sveta, i nebolo za tak krátku dobu trvania výstavy možno dosiahnuť vážnejšieho úspechu krom uspokojenia z väčšej časti, a len jedinkej povrchnej zvedavosti, — dejú sa už vážne úvahy hlavne v časopisoch genevských. Najviac zasadzujú sa o tento plán stavitelia Chatron a jedon z podnikateľov výstavy lyonskej Claudius Fournet, žiadajú štátnu radu genevskú, aby jim povolila sriaďiť veľkolepé paláce na brehu jazera. Výlohy obnášať budú asi štyri milióny frankov a podnikatelia ufajú, že by zle nepochodili pripisujúc peňažitý nezdar dosavadných svetových výstav hlavne krátkemu jich trvaníu. Stavebné plány, ktoré sú predložené štátnej rade, majú byť veľkolepé.

Z hviezdneho sveta. Slnce je úplná kula a nenie, jako zem, na oboch točnách zplštená; jeho priemer obnáša 192.608 míl, teda 112 zemských priemerov. Slnčova hmotnosť je 355.500-ráz a jeho povrch 12.500-ráz väčší lež zeme, tak žeby obsah jeho dostačoval, aby sa urobilo 1.400.000 kulí, z ktorých by bola každá tak veľká, jako naša zem. Cesta okolo slnca trvala by dvanásťraz tak dlho, jako zo zeme na mesiac, ktorá vzdialenosť

50.000 míl obnáša. Poňatia o velikosti slnca mohli by sme si urobiť, keby sme si ho predstavili čo dutú kulu. Keby teraz zem naša prosred tejto kule pevne stála, mohol by ju mesiac v obyčajnej vzdialenosti obiehať a ešte by ostala medzera 10.000 míl medzi mesiacom a slncom. Vzdialenosť slnca od zeme obnáša 20.000.000 míl, tak že rušeň železničný, ktorý by sedem míl za hodinu prebehol, len za 350 rokov na slnce by sa dostal. Látky, ktoré sa nachádzajú v slnci, udáva od Kirchhoffena a Bunzena najdená spektrálna analyza: železo, vápnik, hliník, draslík, chróm, nikl, nečo chlóru, bária, mede a cinku. Či nachádza sa tam i ko-

balt, nenie ešte dokázané. Niet tam: zlata, srebria, ortúta, aluminiuma, olova, antimona a siliciuma. Svetlo slnečné je 13.000.000.000 ráz jasnejšie, lež Vegy, najjasnejšej to stálice na nebi, a hustota slnca štyrkrát menšia, lež zeme; preto je farba na sluci 28 ráz väčšia, lež na zemi tak, že rýchlosť padajúcich telies na sluci je asi tak veľiká, jako rýchlosť vystrelenej kule. Teleso, ktoré u nás váži asi štyri funty, má na sluci váhu jedného centu, tak že človek, ktorý na pr. váži na zemi 100 fntv, mal by na sluci 2500 ftv. lebo 25 centov a pri chôdzi kládol by nohy na zem váhou 3500 funtovou.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Kazateľ. Časopis pre katolícké duchovníe rečníctvo. Vydavateľ Pav. Blaho. Roč. I. Číslo 3, 4 a 5.

Kniha o porodníctve pre baby. Spísal a vydal Ján Ambro, doktor lekárstva, ránkhojčstva a porodník, riadny učbár a riaditeľ kráľov. školy pre baby v Prešporku, spoluúd spolku lekárov Pešťbudinských atď. V Skalici. 1873. Tlačou Fr. X. Škanicia Synov. Nákladom pôvodcovým. Veľká VIII. Str. 354. Cena 4 zl. r. č.

Stručná Fysika čili **Silozpyt** pre slovenské národné, nedelnie a opakovacie školy dľa indukívnej metody. Sostavil Gustáv Kordoš, professor. Druhé prepracované vydanie. Turč. Sv. Martin. Tlačou a nákladom knihtačiarско-účastinárskeho spolku. 1874. VIII. Strán 64. Cena 25 kr.

Náveštie. Zriaďme vydávanie ľudovej biblioteky! — Takéto hlasy už od rokov sa ozývajú v našich časopisoch; bohužiaľ však doteraz veľmi sporadicky nachodíme realnej odvety. Škola slovenská na úsr. semeništi pešťianskom cífac povolanie svoje ku spoluúčinkovaniu na osvete slov. národa, vidiac ohromnú tú potrebu duševného pokrmu; slovom pováziač tie mnohostranné duševné nedostatky, a — dôverujúc v Boha, pribrala si k vydávaniu takej ľudovej biblioteky. — Čo však vykonáme slabou svojou silou, nenapomôže-li nás ct. obecnosť? — Otcovia národu, otcovia rodín, na vás sa odvolávame. Nedajte zahynúť nášmu podniku! „Ľud. biblioteka“ bude obsahovať

vybrané Schmidové spisy, a sice: **I. Dvaja bratia** a **II. Drevený kríž**. Vybrali sme spisy tieto, ktorých neocennosť každému je známa. — majúť na zreteli zvlášte mládež, bo keď túto upevníme v cnostiach, ničeho sa nemusíme obávať na budúcnosť. Všetpujme cnosti v srdcia mládeže, nuž vychovávame verných synov jak sv. Cirkve tak i miliej vlasti. Komu teda na srdci leží oboje blaho, nech sa neostiecha podat nám ruky. Čo keď sa stane, vystavíme jeden z prosriedkov šľachtienia mravov. Pousilujeme sa, aby otázna knižka do Veľkej noci dojista bola v rukách ct. obecnosť, aby zvlášte dôst. duchovenstvo mohlo tieže pri prvom sv. prijímaní čo dar rozdat. Cena výtisku 6—7 hárkového je len na 35 kr. určená. Na 10 objednaných 11. zdarma. Objednania, prosíme, na dopisovacom lísku naznačiť a na „Cirk. lit. slov. Školu (Centr.-Seminaer) *Budapest*,” — najdial do 20. Marca odoslať, aby sme sa mohli riadiť s tlačovými útratami. Dúfajúc, že podnik náš neostane bez súhlasu u ct. obecnosť, značime sa V Pešťbudine na deň sv. Mateja 1874 s úctou „tohoroční údovia cirk. liter. slov. školy.“

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Red. a vydavatel V. Vlček. Roč. IV. — Díl I. Redakce a administrace v Ječné ulici č. 29. n., 529—II. st. Vychází dne 25. každého měsíce, předplácí se na celý rok 6 zl.

O hotových železnicích v Čechách. Ustrojil k učení na škole obecné Ján Lepař.

S mapkou železnic v Čechách. V Praze. Nakladatel Frant. A. Urbánek, kněhkupec. 1873. VIII. Str. 14. Cena 15 kr.

O správném užívání přestupníků v české řeči. Našemu národnímu učitelstvu věnuje Em. J. Mittner. V Praze. Nakladatel Frant. A. Urbánek. 1873. VIII. Str. 56. Cena 36 kr.

Osud a nadání. Román od Žofie Podlipské. V Praze. Vydavatel a nakladatel J. Otto. 1872. VIII. Str. 496. Cena 2 zl. 10 kr.

Pěkné čtení. Výbor básní výpravných, myslí lidu lehece přístupných. Porádá a vydává Jos. R. Vilímek. Sešit první. V Praze. Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka. 1873. VIII. Str. 80. Cena 20 kr.

Technické tabulky a zápisky pro hospodáře a průmyslníky, jakož i pro žáky reálných a občanských škol. Sepsal Edvard Stoklas. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek. 1874. VIII. Str. 96. Cena 48 kr.

Tvarosloví pro školy obecné. Sepsal Jan Hrdý. S 35 původními obrázky. Třetí vydání. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek. 1873. VIII. Str. 64. Cena 20 kr.

Ztracený život. Román od Gustava Pfl. Moravského. Vydání druhé. V Praze. Tiskem a nákladem hněktiskárny J. Otto. 1874. VIII. Str. 592. Cena 1 zl. 20 kr.

Učebná knížka zeměpisu pro vyšší třídy obecných škol v Čechách. Sepsal Ant. Tille. Část I.: Úvod, Čechy, Morava a Slez-

sko. S 11 původními obrázky. V Praze. Nakladatel Frant. A. Urbánek. 1873. VIII. Str. 58. Cena 24 kr.

Háj. Časopis pro lesníka, myslivce a přítele přírody. Majitel a redaktor J. Doležal. Vychází v Kroune (v Chrudimsku v Čechách) každé tři týdne v 2—3 hárkoch. Celoroční předplatná cena je 5 zl.

Komenský. Týdenník vychovatelský, věnovaný učitelstvu našemu, jako i přátelům školství a milé mládeže naší. Orgán spolku učitelů moravských v Olomúci. Rediguje a nákladem vlastním vydává J. Havelka. Vychází každý týždeň vo čtvrtek v Olomúci (na hrade č. 250); předplácá sa celoročne 4 zl. 40 kr.

Lumír, zábavný a poučný týždeňník, vychodí od nového roku pod redakciou Svatopluka Čecha a Otak. Hostinského v Prahe (Marianská ulice č. 20 n. „u zlaté lode“). Vydavatelmi sú S. B. Heller a J. V. Sládek. Celoroční předplatok je 7 zl. 4 kr.

Obrazy života. Obrázkový časopis pro zábavu a poučení. Roč. IV. Rediguje Fr. Peřina, vydává Fr. Bartel v Prahe (Černá ulice č. 16). Vychází vždy 10. a 25. každého mesiaca. Celoročný předplatok je 4 zl.

Věstník jednoty českých matematiků. Porádá jednatel jednoty Fr. Houdek v Praze (pošt. ul. 286—I.) Předpl. na rok jest 4 zl.

Všetky tieto spisy odporúčame snažne ct. obecnstvu svojmu.

Listáreň redakcie a administrácie.

P. E. u. d. V z á j o m n ý. Zásielka Vaša národných piesní v rôznoreči šarišskom prišla. Dieky. Pokračujte. Keď i z iných strán podobné príspevky pri ruke mať budeme, prikróčime k zostaveniu anthologie z národných piesní slovenských vo všetkých poda rôznorečiach našich. Na zdar Vaším prácam! — P. K. K. v Trieste. Číslo sme Vám poslali, bo ste reklamovali. Viac listovne — P. H. B. v O. Nových 4 odberateľov sme preznačili. Mládež slovenská dopytuje sa na Vás, sdělili sme jej Vaše mená. Oj, keby i ona Vás nasledovala a slyšala slová Sládkovičove: „Nepovolujte každý svojej hlave, boj bijúc na jich (t. j. otcov) stante si mohly: kedyže príjde k vysokej budove, keď každý osve kope grunty nové?!“ Na zdar bratstvu moravsko-slovenskému!! — P. J. H. v Erlangen. Časopis Vám posiadam. Píšte mi nečo. Mój brat Štefan studuje na akademii v Štiavici; obráťte sa ta. — P. J. K. v Št. Nemuseli ste

sa tak rozhorčiť. Expeditor dvaráz poslal Vám žiadané číslo. Ze ste ho nedostali, za to nemôžeme. Vaša práca leží u nás, keby sme ju chceli uverejniť, musela by sa prepracovať. Chyba je veľká u našej mládeže, že hneď chce mať prácu, a to bez zmeny, uverejnené. Málo sa u nás studuje, kritika sa netrpí a každý robí nároky na zralosť, neomylnosť a osvedčené spisovateľské sily svoje. Kam nás toto zavede? . . . neznáme. Inak to bolo s mládežou slovenskou za časov Lud. Štúra! Vtedy sa studovala o závod každá slovenská a inojazyčná literatúra, studovali sa návody k odbornému spisovateľstvu atď. a žiadon z mladikov nebol malkotentom preto, že jeho počiatky spisovateľské v „O.“ nevyšly. Vy máte schopnosť, studujte a bude z Vás nečo. Na zdar! — P. Dr. Z. v Kr. Humoresku podáme čo najskôr. — Slečna O. Sl. v R. Báseňku uverejníme.

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievidzi (Privigye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II. III. a IV. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majitel a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Knižtlač.účasť. spolok v T. Sv. Martine.